

Π Α Ν Δ Ω Ρ Α .

15 ΙΟΥΛΙΟΥ, 1868.

ΤΟΜΟΣ ΙΘ΄.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 440.

ΠΛΑΤΩΝΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ.

(Συνέχ. και τέλος. Ίδε φυλ. 436.)

Φαίδρος.

Μετάβασις εἰς τὸ δεύτερον Μέρος
τοῦ Διαλόγου.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ περαίνων τὸν μῦθον τοῦτον ἢ τὸν δεύτερον λόγον του, εὐχεται πρὸς τὸν Ἔρωτα ἵνα μὴ τῷ ἀφαιρέσει τὴν ἐρωτικὴν τέχνην ἣν αὐτῷ ἐδώρησατο, ἀλλ' ἵνα ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον προαγάγῃ αὐτὴν καθιστάνων ἀποτελεσματικωτέρην τὴν διδασκαλίαν του. Εἶθε δὲ ν' ἀποσπάσῃ τὸν Λυσίαν ἀπὸ τῶν τοιούτων σοφιστικῶν λόγων καὶ νὰ τὸν τρέψῃ ἐπὶ τὴν φιλοσοφίαν, ὡς ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Πολέμυχρος ἀσχολεῖται περὶ αὐτὴν, ἵνα καὶ οὗτος ὁ Φαίδρος ὁ ἀστεῖως καλούμενος ἐραστής τοῦ Λυσίου μὴ ἀμφιταλαντεύηται μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἀντιθέτων τάσεων, ἀλλ' ἀφοσιωθῇ ὀλοσχερῶς εἰς τὸν φιλοσοφικὸν ἔρωτα καὶ τοὺς ἐκ τούτου παραγομένους φιλοσοφικοὺς λόγους· ἔνθα ὁ Σωκράτης ὑπεμφαίνει τὴν σχέσιν τῆς ῥητορικῆς τέχνης, περὶ ἧς μέλλει ἤδη νὰ διαλάβῃ, πρὸς τὸν Ἔρωτα, περὶ οὗ προηγουμένως ἐπραγματεύσατο.

Ἀλλ' ὁ Φαίδρος κατὰ κληθεὶς ὑπὸ τῆς ἀκροάσεως τοῦ δευτέρου Σωκρατικοῦ λόγου ἐκδηλοῖ τὸ περὶ

τοῦ Λυσίου προαίσημά του, ὅτι ὄχι μόνον δὲν θέλει ἀποτολμήσειν ν' ἀνταγωνισθῇ πρὸς τὸν λόγον τοῦ Σωκράτους ἀντιτάττων πρὸς αὐτὸν ἄλλον, ἀλλὰ καὶ ὅτι ὑπὸ φιλοτιμίας θέλει ἀποστῆν παντάπασι τοῦ συγγράφειν, καθ' ὅσον μάλιστα προσφάτως πολιτικὸς τις τὸν ὠνείδιζε δι' αὐτὸ τοῦτο, ἀποκαλῶν αὐτὸν λογογράφον. Διότι οἱ πολιτικοί, ὡς ἐξαγομεν ἔκτε τοῦ Μένωνος καὶ τοῦ Γοργίου (σ. 519. E.) περιεφρόνουν τοὺς σοφιστὰς καὶ τοὺς ὑπὸ τούτων διδασκομένους τὴν ῥητορικὴν καὶ τὴν λογογραφίαν. Ἀλλὰ καὶ τοὺς πολιτικοὺς ὁ Πλάτων, ὡς γίνεταί δηλον ἐκ τοῦ χωρίου τούτου, συγκατατάττει εἰς τὴν αὐτὴν χορείαν μετὰ τῶν λογογράφων, διότι καὶ αὐτοὶ δημοσίᾳ συγγράφουσι νόμους καὶ ψήφισματα. Ὅθεν τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι οὐδὲ αὐτοὶ περιφρονοῦσι τὴν λογογραφίαν, ἀλλὰ θεωροῦσι δόξαν τὸν νὰ καταλίπωσι μετὰ θάνατον τοιαῦτα πολιτικὰ συγγράμματα. Μάλιστα δὲ τὰ παραδείγματα τοῦ Λυκούργου, τοῦ Σόλωνος καὶ τοῦ Δαρείου, οἵτινες διὰ τὰς ὑπ' αὐτῶν συγγραφείσας νομοθεσίας ἀπέκτησαν κλέος ἀθάνατον, πείθουσιν ἡμᾶς ὅτι τὸ λέγειν καὶ γράφειν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ θεωρούμενον δὲν εἶναι αἰσχρὸν, ἀρκεῖ μόνον νὰ γίνεταί μετὰ τρόπον ὀρθὸν καὶ εὐδόκιμον· τίς δὲ ὁ τρόπος τοῦ λέγειν καὶ γράφειν ὀρθῶς ἢ μὴ, τοῦτο ἀποτελεῖ ἤδη τὸ θέμα τοῦ δευτέρου μέρους.

Πλὴν ἡ μετάβασις αὐτὴ ἀπὸ τοῦ πρώτου εἰς τὸ δεύτερον μέρος φαίνεται μάλλον ἐξωτερικὴ τις καὶ ὡς ἀπὸ αὐτομάτου γιγνομένη, διότι ἀπὸ τὴν εὐχὴν ἢ ὁ Σωκράτης ἀπηύθυνε πρὸς τὸν ἔρωτα ὅπως ἀποτρέψη τὸν Λυσίου ἀπὸ τοιούτων λόγων, καὶ ἀπὸ τὸ προαίτημα τοῦ Φαίδρου προσιδιάζοντος τὴν εἰς ἐξῆς ἀποχὴν τοῦ ῥήτορος ἀπὸ τῆς συγγραφῆς, βαθμυδὸν ἀνεφύη τὸ ζήτημα τίς ὁ τρόπος τοῦ λέγειν ὀρθῶς ἢ μὴ. Πλὴν μικρά τις ἐξοικειώσις μετὰ τῶν Πλατωνικῶν διαλόγων ἀρκεῖ ὅπως πεισθῇ ὁ μετ' ἐπιστάσις αὐτοῦ διερχόμενος, ὅτι ὁ συγγραφεὺς συνήθως παρίστησι τὴν ἀπὸ ἐνὸς εἰς ἕτερον ἀντικείμενον λογικὴν καὶ ἀναγκαίαν μετάβασιν τοῦ λόγου ὡς τυχαίαν καὶ συμβαπτικὴν. Ἰνα λοιπὸν ἐννοήσωμεν τὴν ἐνδόμυχον καὶ ἀναγκαίαν συνάφειαν τῶν δύο κυρίων μερῶν τοῦ διαλόγου, ἀνάγκη νὰ διακρωτῶμεν στεφρὸν ἐν τῇ μνήμῃ τὸν φιλοσοφικὸν σκοπὸν τοῦ πρώτου μέρους. Ὅτι ἐν τῷ δευτέρῳ τούτῳ μέρει ἡ φιλοσοφία ὑποτίθεται ὡς ἡ θεμελιώδης βάσις τῆς τέχνης τοῦ λόγου, τοῦτο κατωτέρω δευθίησεται. Ἀλλὰ τί τὸ οὐσιώδες ἐμπεριεχόμενον τῆς φιλοσοφίας ταύτης, ἥτις ἐνταῦθα ἐκλαμβάνεται ὡς διαλεκτικὴ τέχνη; Τὴν εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο ἀπάντησιν ἀνευρίσκουμεν σχηματίσαντες ὀρθῶν καὶ σαφῆ ἔννοιαν τῆς ἐν τῷ πρώτῳ μέρει ὀριζομένης κυρίας σημασίας τοῦ ἔρωτος, ὅστις οὐδὲν ἕτερον ἐστὶν ἢ αὐτὴ ἡ φιλοσοφία, ἡ λύσις τῆς ψυχῆς ἀπὸ τῶν δεσμῶν τῆς ἐγωϊστικῆς αἰσθητικότητος καὶ ἡ ἀναπτέρωσις αὐτῆς πρὸς τὸ ἰδανικὸν καλὸν καὶ ἀγαθὸν, οὗτινος τὰ ἐν τῷ γγίνω τούτῳ κόσμῳ καλὰ καὶ ἀγαθὰ εἰσὶν ἀμυδρά τις ἀντανάλλασσις. Ὅθεν ὁ ἀκρότατος βαθμὸς τοῦ ἔρωτος εἶναι ἡ φιλοσοφικὴ τῶν ἰδεῶν μελέτη καὶ μετάδοσις, ἧς τινὰς ὁ ὄντως ἔραστής διεγείρει καὶ ἀναπτύσσει εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἐρωμένου. Ὡς ἐκ τούτων οὖν καταφαίνεται ἡ μετὰ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν ἐνυπάρχουσα στενὴ σύνδεσις. Ἀλλὰ μεταβαίνοντες ἀπὸ τοῦ πρώτου εἰς τὸ δεύτερον ἀμέσως ἀντιλαμβάνομεθα ὅτι ἡ ἐκφανσις τῶν ἐννοῶν ἀλλοιοῦται καὶ μεταβάλλεται, τὸν μῦθον ἀντικαθιστῶν ἢ διαλεκτικὴ ἔρευνα καὶ τὸν διὰ ποιητικῶν λέξεων καὶ φράσεων κεκοσμημένον Σωκρατικὸν λόγον διαδέχεται ἡ ἑρμῆ φιλοσοφικὴ συζήτησις. Ὅθεν ἵνα μὴ γένηται τραχὺ καὶ ἀπότομος ἡ μετάβασις, ὁ συγγραφεὺς λαμβάνει τὴν προσήκουσαν πρόνοιαν ἵνα παρενείρη ἄλλον τινὰ βραχύτερον μῦθον, τὸν περὶ τῶν τεττίγων, ὅστις ἐνὶ ἀφ' ἐνὸς προσφεύστατα ἀρμόζει εἰς τὴν θέσιν τῶν πραγμάτων καὶ εἰς τὴν ψυχικὴν τοῦ Φαίδρου διάθεσιν, ἀφ' ἑτέρου συγκολλᾶ καὶ συμπλέκει τὰ νήματα ἑκατέρων τῶν μερῶν, διότι διὰ τῆς διηγήσεως τοῦ ἐπιπροσθέτου τούτου μῦθου διατηρεῖται ζῶσα καὶ ἀκαμαία ἡ περιέργεια τοῦ κλιθακοῦ καὶ ἠδυπαθοῦς Φαίδρου, ὅστις

ἐκτενώσ ἀκροασάμενος τὸν προεκτεθέντα διεξοδικὸν μῦθον θὰ εἰσῆρχετο νῦν βρυθυμῶν καὶ νευστάζων εἰς τὸ προκείμενον νέον στάδιον τῆς ἐπιπόνου διαλεκτικῆς συζήτησεως, μάλιστα δὲ ἐν ὡρᾷ μεσημβρινοῦ καύσωνος καθ' ἣν οἱ πολλοί, ὡς παρατηρεῖ ὁ Σωκράτης, καθεύδουσιν ὡσπερ προβάτια δι' ἀργίαν τῆς διανοίας. Ἀλλὰ διατί πρὸς δέσμευσιν τῆς προσοχῆς τοῦ Φαίδρου ὁ Σωκράτης διεγείρεται, κατὰ προτίμησιν ἄλλου τινὸς οἰουδέποτε μύθου, τὸν περὶ τῶν τεττίγων; Τίς ἡ σκοπιμότης αὐτοῦ πρὸς τὴν τοῦ διαλόγου ὑφὴν καὶ ὀλομέλειαν; Οἱ τεττίγες εἶναι τὸ σύμβολον τῆς θαυμασταῆς ἐπιρροίας, ἣν ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος ἕνασκει ἡ μουσικὴ καὶ ὁ ἀνώτατος αὐτῆς κλάδος, ἡ φιλοσοφία, οὐκ ἦτον ἢ τὸ σύμβολον τῆς δημόδους ἀδολασχίας. Ὅθεν τὰ περὶ τῶν τεττίγων μυθολογούμενα ἐφαρμόζονται καὶ ἐπὶ τῶν φιλοσόφων· διότι καθάπερ ἐκείνοι ἀδόντες ἀμελοῦσι σίτων καὶ ποτῶν, οὕτω καὶ ὁ φιλόσοφος, ὀλοσχερῶς ἐπιτιδόμενος εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ὑψηλῆς ἐντολῆς του, ἥτις τῷ ἐπιβάλλει τὴν ἐσωτερικὴν μόρφωσιν ἑαυτοῦ τε καὶ τῶν ἄλλων, παρ' οὐδὲν λογίζεται τὴν σωματικὴν ῥαστώνην καὶ ἠδυπάθειαν· καὶ καθάπερ οἱ τεττίγες εἶναι οἱ ἄγγελοι μετὰ τῶν Μουσῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων, οὕτω καὶ ἡ φιλοσοφία εἶναι ὁ σύνδεσμος μετὰ τῶν οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, μετὰ τῶν Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου, κατὰ τὴν ἀνωτέρω περιγραφὴν τῆς μανίας καὶ τοῦ ἔρωτος. Ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὴν συμβολικὴν ἐποψίν τῆς ἀδολασχίας ὁ μῦθος ἔχει τὴν ἐφαρμογὴν του ἐπὶ τοῦ Φαίδρου, τοῦ ἐκπροσωποῦντος τὴν ἐπιπόλαιον καὶ ἐξωτερικὴν μόρφωσιν τῶν συμπολιτῶν του, οὗτινος τὴν ἀκρατον περιπάθειαν περὶ τὴν ἀκρόασις λόγων κωκοσμημένων, διὰ κομψῶν λέξεων καὶ στρογγύλων περιόδων, ὑπομιμνήσκουσιν ἡμῖν οἱ λάλοι καὶ φιλωδοὶ τεττίγες.

Περὶ τὸν μῦθον, ἀναλαμβάνεται τὸ ἀνωτέρω προτεθέν ζήτημα, τίς ὁ τρόπος τοῦ λέγειν καὶ γράφειν ὀρθῶς ἢ μὴ. Ὅθεν τὸ δεύτερον τοῦτο μέρος τοῦ διαλόγου ὑποδιαιρεῖται εἰς δύο τμήματα, ἐξ ὧν τὸ μὲν πραγματεύεται περὶ τοῦ προφορικοῦ, τὸ δὲ περὶ τοῦ γραπτοῦ λόγου.

Τμήμα Α'. τοῦ δευτέρου μέρους.

Περὶ τοῦ προφορικοῦ λόγου.

Ἐνταῦθα ἐπικρίνονται οἱ θεωρητικοὶ κανόνες τῆς ῥητορικῆς, οἵτινες ἐμπεριείχοντο εἰς τὰ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους συνήθη διδακτικὰ βιβλία, τὰ ἐπιγραφόμενα τέχνηαι ῥητορικαί συντάχθεισαι πρῶτον ὑπὸ τοῦ Τισία, καὶ μετὰ ταῦτα ὑπὸ τοῦ Γοργίου τοῦ μαθητοῦ του· συνάμα δὲ ἀναπτύσσονται οἱ θεωρητικὸι ὅροι τῆς ἀληθοῦς ῥητορικῆς· διότι κύριον

μέλημα τοῦ Πλάτωνος εἶναι νὰ συστήσῃ ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ συνήθη ῥητορικὴ πρὸς ἐπιτεύξιν τοῦ τέλους πρὸς ἃ ἀπεύθυνε τὴν ἐνεργειάν της, ἀνάγκη νὰ στηρίζηται ἐπὶ τῆς διαλεκτικῆς, ἥτις προϋποτίθησι καὶ αὐτὴ τὴν γνώσιν τῆς ἀπολύτου ἰδέας, τοῦ ὄντος αὐτοῦ καθ' ἑαυτό. Σκοπὸς λοιπὸν τῆς παρουσίας ἐπικρίσεως εἶναι τὸ νὰ καταδείξῃ ὅτι ἡ ῥητορικὴ, ἵνα καταστῇ τελεσιουργὸς καὶ ἀποτελεσματικὴ, δεῖν ὅπως χειραγωγῆται καὶ κτευθίνηται ὑπὸ τῆς φιλοσοφίας, ἄλλως συγγέεται μετὰ τῆς σοφιστικῆς. Τὸ τμήμα λοιπὸν τοῦτο ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς ἐπικρίσεως τῆς θεμελιώδους θεωρίας τῶν περὶ τὴν τοῦ λόγου τέχνην ἀσχοληθέντων σοφῶν ἀνδρῶν (σ. 260 Α), δογματιζόντων ὅτι ὁ ῥήτωρ δεῖν νὰ θηρεύῃ ἔχει τὸ ἀληθῆς ἀλλὰ τὸ ἐμοιάληθες καὶ τὸ πιθανὸν (σ. 260 Α), περαίνεται διὰ τῆς ἐμβριθεῦς ἐκείνης Πλατωνικῆς παραγγελίας, ὅτι ὁ σοφὸς δεῖν πρέπει νὰ ἐνασκήται ἐπιπόνως εἰς τὴν ῥητορικὴν ὅπως λέγει καὶ πράττει πρὸς χάριν τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ὅπως ἀποθῇ ἰκανὸς νὰ λέγῃ καὶ νὰ πράττει τὸ κατὰ δύνάμιν μὲ τρόπον ἀρεστοῦ εἰς τοὺς Θεοὺς (!).

Ὁ Σωκράτης οὖν ὑποβάλλων εἰς λογικὴν βιάσιν τὴν προταχθεῖσαν σοφιστικὴν θεωρίαν διὰ τινῶν παραδειγμάτων ἐξελέγει τὸ σαθρὸν αὐτῆς καὶ παράλογον· διότι ἐὰν δὲν ἦναι ἀνάγκη εἰς τὸν ῥήτορα νὰ ἔχη τὴν ἔννοιαν τοῦ πράγματος περὶ οὐ ἀγορεύει καὶ νὰ γινώσκῃ τὸ ἀληθῆς σημαζόμενον αὐτοῦ τοῦ δικαίου, τοῦ ἀγαθοῦ ἢ τοῦ καλοῦ, ἀλλὰ τὰς περὶ τούτων δοξασίας τῶν ἀνθρώπων, ὁ τοιοῦτος μέλλων νὰ συμβουλευθῇ τοὺς ἀκροατάς του ἀγνοοῦντας καὶ αὐτοὺς τὴν τῶν πραγμάτων ἀλήθειαν περὶ τινος δικαίου ἢ ὀφελίμου, ἐνδέχεται ἐν καλῇ τῇ πίστει νὰ τοὺς προτρέψῃ ὅπως προτιμήσῃσι τὸ ἀδικὸν ἢ τὸ βλαβερὸν ἀντὶ τοῦ δικαίου ἢ τοῦ ὀφελίμου. Ἀλλ' ἴσως προέδημεν πέραν τοῦ δεόντος, λέγει ὁ Σωκράτης, λοιδοροῦντες τὴν τῶν λόγων τέχνην· διότι καὶ αὐτοὶ οἱ τὴν ῥητορικὴν ἐπαγγελλόμενοι ἐμολογοῦσιν, ὅτι ἡ τῶν λόγων τέχνη προϋποθέτει τὴν γνώσιν τοῦ ἀληθοῦς, ὅτι ὅμως αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἢ γνῶσις τοῦ ἀληθοῦς ἄνευ τῆς συνδρομῆς ἐκείνης δὲν σχηματίζει τινὰ τεχνικὸν περὶ τὸ παῖθαι.

Ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο μάλιστα, κατὰ τὴν παρατήρησιν τοῦ Σωκράτους, εἶναι τὸ κυρίως ἀμφισβητούμενον, ὅπερ πρὸ παντός ἄλλου δεῖται διευκρινήσεως· ἂν δηλ. ἡ ῥητορικὴ ἦναι ὄντως τέχνη, ἢ τριβὴ (ἐμπειρία) ἄτεχνος. Καὶ τῶν οὗτων ἵνα ἡ ἀξία τοῦ ὀνόματος τῆς τέχνης, ἀνάγκη πάσα ἵνα στηρίζεται ἐπὶ τῆς διαλεκτικῆς· διότι ἀσχολομένη ὅπως εἰς τε ἐν

(1) Ἦν (πραγματεῖαν) οὐκ ἔνεκα τοῦ λέγειν καὶ πράττειν πρὸς ἀνθρώπους δεῖ διαπονεῖσθαι τὸν σὴφροντα, ἀλλὰ τὸν θεοῦς κεχαρισμένα μὲν λέγειν δύνασθαι, κεχαρισμένως δὲ πράττειν τὸ πᾶν εἰς δύνάμιν (σ. 273 Ε).

δικαστηρίοις, εἴ τε ἐν ἄλλοις δημοσίοις συλλόγοις εἴ τε καὶ ἐν ἰδιωτικαῖς παριστάνῃ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα εἰς τοὺς αὐτοὺς ἀκροατάς ὅτε μὲν ὡς δίκαιον ὅτε δὲ ὡς ἀδικόν, ὅτε μὲν ὡς κοινωφελές ὅτε δὲ ὡς τὸν κἀντιόν, καθόλου δὲ ὅτε μὲν ὡς ὄμοιον ὅτε δὲ ὡς ἀνόμοιον, ἢ ἐν ἄλλοις ῥήμασι ὅπως κατὰ τὸ δοκοῦν παριστάνῃ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀκροατοῦ ὡς πιθανὰς καὶ ἐμοιολήθεις δύο ἀντιθέτους ἐπόψεις τοῦ αὐτοῦ ἀντικείμενου, γράται ὡς ἀπαραίτητον ὄργανον τὴν ἀρνητικὴν διαλεκτικὴν, ἢ τὴν ἀντιλογικὴν. Τὸν δὲ κατ' ἐξοχὴν εὐδοκίμησαντα καὶ προαγαγόντα τὴν ἀρνητικὴν ταύτην διαλεκτικὴν, Ζήνωνά τὸν Ἐλεάτην ὁ Πλάτων παραβάλλει πρὸς τὸν ἥρωα Παλαμήδη, ὅστις διὰ τὴν περὶ τὸ ἐξευρίσκειν εὐφύειαν του ὑπερηκόνησε τὸν μηχανορῆφον καὶ πανουργον Ὀδυσσεά, πρὸς ὃν παραβάλλει τοὺς σοφιστὰς Θρασύμαχον καὶ Θεόδωρον τὸν Βυζάντιον, ὡς ἐπὶ τέλους τὸν Γοργίαν πρὸς τὸν Νέστορα. Παραβάλλων δὲ τοὺς σοφιστὰς τούτους πρὸς τοὺς Ὀμηρικοὺς ἥρωας ὑπαίνιττεται ἀστείως ὅτι, καθάπερ οὗτοι ἐξεστράτευσαν ἐπὶ Τροίαν πρὸς κατάκτησιν αὐτῆς, οὕτω καὶ οἱ σοφισταὶ περιήρχοντο τὰς σημαντικώτερας πόλεις τῆς Ἑλλάδος πρὸς ἀπόκτησιν φήμης καὶ πλούτου, οἵτινες σχολάζοντες συνέγραψον τοιαῦτα ῥητορικὰ συγγράμματα (τέχνας λόγων).

Ἀλλ' ὅπως ὁ ῥήτωρ συμπραξία εἰς τὸν σκοπὸν του τὰς ψυχὰς τῶν ἀκροατῶν του, δεῖν ἀρκεῖ μόνον νὰ ἦναι εἰδημὸν τῆς ἀρνητικῆς διαλεκτικῆς ἢ τῆς ἀντιλογικῆς τέχνης, ἀλλ' ἀνάγκη νὰ κατέχη καὶ τὴν λογικὴν μέθοδον. Εἰς τί δὲ συνίσταται ἡ μέθοδος αὕτη; Ὁ Σωκράτης ἵνα διὰ παραδειγμάτων γένηται καταληπτότερος φέρει εἰς δοκίμιον τοὺς τρεῖς προεκτεθέντας λόγους, ἀρχόμενος ἐκ τῆς εἰσχυρωγῆς τοῦ λόγου τοῦ Λυσίου. Καὶ πρῶτον διακρίνει δύο εἶδη ἐννοιῶν, ἐκείνας ἐν αἷς συμφωνοῦμεν ἅπαντες, διότι εἶναι ἀπλούστεραι, περιέχουσαι ὀλίγα χαρακτηρητικά γνωρίσματα, ὀλίγας ιδιότητες, οἷον σιδῆρος, ἀργυρος κτλ. καὶ ἐκείνας περὶ ὧν ἀμφισβητοῦμεν, διότι εἶναι μάλλον πολύπλοκοι, περιέχουσαι πλείονα γνωρίσματα, πλείους ιδιότητες· τοιαῦτα δ' εἶσιν αἱ ἦθικαί ἐννοιαί, οἷον τὸ δίκαιον, τὸ ἀγαθόν κτλ. Ἐπομένως δὲ εἰς ταύτας τὰς τελευταίας ἐμφοιλοχρεῖ καὶ ἡ ἀπάτη. Ἰνα οὖν παρεπιθή ὁ ῥήτωρ τοὺς ἀκροατάς του ἀνάγκη νὰ διακρίνη εὐμεθόδως ἀπ' ἀλλήλων τὰς ἐννοίας ταύτας, ὅπως μετὰ ὀξύτητος δι' ὀρᾷ εἰς ὀπότερον τῶν εἰδῶν ὑπάγεται ἕκαστον ἀντικείμενον, καὶ ἐὰν ὑπάγεται εἰς τὴν τάξιν τῶν πολυπλόκων καὶ πολυσημάντων, ὡς ἐν τῇ προκείμενῃ περιπτώσει ὁ ἔρωτος παριστάνει αὐτὸ κατ' ἐκείνην τὴν σημασίαν, ἥτις κυρίως συμφέρει πρὸς τὸν σκοπὸν του. Ὅθεν κατὰ τοῦτο ἐξελέγχεται ἐλλειματώδης ὁ λόγος τοῦ Λυσίου, διότι ὤρεψε πρὸ πάντων νὰ ὀρίση τὴν

έννοιαν τοῦ ἔρωτος, κατόπιν δὲ ἐκ τοῦ ὀρισμοῦ τούτου νὰ εξαγάγῃ τὰ λοιπὰ ἐπομένως συνάπτει ἐξωτερικῶς καὶ ἄνευ λογικῆς συνδέσεως τὰς ἐνοίας. Ἀπ' ἐναντίας δὲ οἱ δύο Σωκρατικοὶ λόγοι ἀναπληροῦσι τὸ ἔλλειμμα τούτου τοῦ Λυσίου, ἀποτελοῦντες ἐκάτεροι πρὸς ἀλλήλους ἀντίθεσιν τινὰ, ὁ μὲν ψάλλει, ὁ δὲ ἐπικινεῖ, ὁ μὲν ἰσχυρίζεται ὅτι ὁ ἐρώμενος δεῖται νὰ χαρίζεται εἰς τὸν μὴ ἐρώοντα, ὁ δὲ ὅτι εἰς τὸν ἐρώοντα. Ἡ ἀντίθεσις δὲ αὕτη ἔχει τὸν λόγον τῆς εἰς τὴν έννοιαν τοῦ ἔρωτος, ὅστις ὑπαγόμενος εἰς ἀνώτερον εἶδος, τὴν μανίαν, εἶναι ἢ ἀνθρώπινον νόσημα ἢ θεία ἔμπνευσις, ἐπομένως δὲ ἢ κακόν τι ἢ ἀγαθόν. Ὅθεν ὁ μὲν τῶν λόγων τέμνων τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν τοῦ εἴδους τούτου τῆς μανίας, ὁ δὲ τὴν δεξιὰν ἐξηκολούθησαν τὰς σχετικὰς αὐτῶν διακρίσεις μέχρις οὗ ὁ μὲν εὗρεν ἐπιλήψιμον τινὰ ἔρωτα, ὁ δὲ ἀξιέπαινον τινὰ αἴτιον ἡμῖν μεγίστων ἀγαθῶν ταύτην δὲ τὴν μέθοδον ὁ Πλάτων ἀποκαλεῖ κατ' ἐξοχὴν διαλεκτικὴν, προτιόν ἀποκλειστικὸν τοῦ φιλοσοφικοῦ αὐτοῦ πνεύματος πρὸς τὴν ἀντιπραγματικὴν ἢ ἀνωτέρω μνημονευσθεῖσα ἀρνητικὴ ἢ ἀντιλογικὴ τοῦ Ζήνωνος δὲν ἦτο εἰμὴ προανάκρουσις καὶ προοδοποίησις. Τίνα δὲ τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς πλατωνικῆς ἐκείνης μεθόδου προσόντα; Ἐκ τῶν ἠδῆ εἰρημένων συνάγεται ὅτι περιέχουσα δύο συστατικὰ στοιχεῖα, τὴν συναγωγὴν καὶ τὴν διακρίσιν, τὴν σύνθεσιν καὶ τὴν ἀνάλυσιν, δι' ἐκείνης μὲν ὑψοῦται εἰς τὴν καθολικὴν έννοιαν, διὰ ταύτης δὲ κατέρχεται εἰς ἀπάσας τὰς μερικὰς έννοιαι τὰς ἐν ἐκείνῃ ἐμπεριλαμβανομένας, δύο ἐργασίας αἱτινες συνάγουσιν ἐν ταύτῃ καὶ διακρούσιν τὰ μέρη τινὸς συστήματος καὶ ἐμπερικλείουσιν ἐν ἑαυταῖς τὸ γενικὸν συνάμα καὶ τὰ καθ' ἕκαστα τινὸς ὑποθέσεως. Ἡ μέθοδος τοῦ Πλάτωνος συνίσταται εἰς τὸ νὰ ὀρμάται ἐκ τινος γενικῆς ἀρχῆς, καὶ κατόπιν ἀντὶ τοῦ νὰ προσκολληταὶ εἰς αὐτὴν ὡς εἰς ἀρρητημένον καὶ ἄγονον τύπον, νὰ τὴν καταδιβάῃ εἰς τὴν πραγματικότητά ἵνα τὴν πλουτίζῃ διαδοχικῶς δι' ὅλων τῶν μερικῶν έννοιῶν, ὅπως διερχομένη ἀρομοιοῦται νὰ παριστάνῃ διαδοχικῶς τὴν ἐνόητα αὐτῆς ὑπὸ τὸ εἶδος τῆς μεγαλητέρας ποικιλίας, ν' ἀναπτύσῃ ἅπασαν τὴν ἐν αὐτῇ ἐνυπάρχουσαν δύναμιν ἢτοι ἀπάσας τὰς μορφὰς ὅσας ἐπιδέχεται νὰ περιβληθῇ⁽¹⁾.

Ἄλλ' οἱ σοφισταί, ἄδαεις ὄντες τῆς διαλεκτικῆς ταύτης μεθόδου, κατέλιπον μὲν ἐν τοῖς περὶ λόγων τέχνης ἰδίῳι συγγράμμασι πλείστους ἐμπειρικούς κανόνες, πλείστα ῥητορικὰ τεχνήματα, πλὴν, ἄνευ τελεσφορίας, ἄνευ ἀποτελεσματικότητος, διότι τὰ τοιαῦτα δύνανται μὲν νὰ θεωρηθῶσιν ὡς προεισ-

γωγικὰ μαθήματα, ὡς προπρακτικὰ μέσα, οὐχὶ ὁμῶς καὶ ὡς ἀπόχρωντα πρὸς μόρφωσιν τοῦ ῥήτορος, διότι τὸν ἐλλόγιμον ῥήτορα οὐδ' ὅπως τῶν ἀποταλεῖ ἢ ἐκμάθησις τῶν μηχανικῶν κανόνων τῆς ῥητορικῆς, ἀλλὰ πολλῶ μᾶλλον ἢ μελέτη τῆς φύσεως τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς καὶ τῶν διαφορῶν αὐτῆς δυνάμεων, ἣτις προὑποτίθει τὴν τῆς παγκοσμίου φύσεως. Ἐκ τούτων οὖν εὐκόλως κατνοεῖται διατί ὁ Πλάτων ἐξέπιτθετο ἐπιποίησιν ἐνταῦθα μνείαν τῶν τεχνικῶν παραγγελλμάτων τοῦ Θερασμάχου, τοῦ Θεοδώρου καὶ ἄλλων τινῶν σοφιστῶν περὶ ῥητορικῆς συγγραψάντων, διότι προτίθεται νὰ μεταβῇ ἦδη καὶ εἰς τὸ τρίτον καὶ τελευταῖον προσὸν τοῦ ῥήτορος, ὕπερ μετὰ τῆς ἀντιλογικῆς καὶ τῆς διαλεκτικῆς μεθόδου ἀπαρτίζει οὐσιωδῶς στοιχεῖον τῆς περὶ τὸ λέγειν δεινότητος· τοῦτο δὲ εἶναι ἢ γνώσις τῆς ψυχολογίας, ἐφ' ὅσον καὶ αὐτοὶ οἱ σοφισταὶ συνῆθάνοντο ὀρμεμφύτως τὴν ἀνάγκην τοῦ μεθαρμόττειν τὸν χαρακτῆρα τοῦ λόγου κατὰ τὸ ὀρισμένον ἀποτέλεσμα, ὕπερ ἐσκόπουν νὰ ἐμποιήσωσιν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀκροατῶν, ἐπομένως δὲ κατὰ τὴν φύσιν καὶ τὴν διάθεσιν αὐτῆς τῆς ψυχῆς.

Ἐντέχνως δὲ προπρασκευάζει τὴν εἰς τὴν ψυχολογίαν μετάθεσιν, ἀντιπραχθέτων πρὸς τοὺς μέγχοι τοῦδε μνημονευσθέντας ῥήτορας δύο ἄλλους, τὸν Ἀντιφῶντα, ὅστις ὑποδηλοῦται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ μελιγῆρου ἀδράστου, τοῦ παλαιότερου ἐπομένως δὲ καὶ ἐντιμότερου τῶν Ὀμηρικῶν ἥρώων, πρὸς οὗ παραβάλλονται οἱ προηγούμενοι, ἰδίῳ δὲ τὸν Περικλέα, ὅστις εὐφυῆς ὢν ἐκτέλεστο τὸ ὑψηλόνον καὶ τὸ τελεσιουργὸν διὰ τῆς μελέτης τῆς φυσικῆς φιλοσοφίας, καὶ μάλιστα τῆς περὶ τοῦ νοῦ Ἀναξαγόρειου διδασκαλίας, ἕνεκεν τῆς μεταξὺ ψυχολογίας ἢ νοολογίας καὶ φυσιολογίας ὑφεστώσης στενῆς συνδέσεως, ἐφ' ὅσον ψυχὴ καὶ σῶμα, καὶ τοὶ πρὸς ἀλληλῆ ἀντικείμενα οὐσιωδῶς ὁμῶς συγκρατοῦνται καὶ συνέχονται, ἐνῷ ἀπ' ἑτέρου τὸ σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ δὲν δύνανται προσηκόντως νὰ νοηθῶσιν ἄνευ τῆς γνώσεως τῆς φύσεως τοῦ παντός⁽¹⁾.

Τίνες δὲ αἱ ψυχολογικαὶ γνώσεις, μεθ' ὧν κατὰ τὸν Πλάτωνα δέον ἵνα ἢ προκατηρητισμένοι ὁ μέλλων ῥητορικὸς ἔσῃσθαι; Ἐπειδὴ ἡ τοῦ λόγου δύναμις εἶναι τέχνη ψυχολογικὴ, τείνουσα νὰ ἐμποιήσῃ πειθῶν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀκροατοῦ, ἀνάγκη ὅπως ὁ ἐπετεργῆσθαι ἐπ' αὐτῆς δραστηρίως γινώσκῃ τὴν οὐσίαν καὶ τὴν φύσιν τοῦ πρὸς ὃ ἀπευθύνει τοὺς λόγους, ἢτοι τῆς ψυχῆς, πρὸς δὲ τὰς ἐν αὐτῇ ἐνούσας ιδιότητας ἐνεργητικὰς τε καὶ παθητικάς· κατόπιν δὲ ὅπως διακρίνῃ τὰ διάφορα εἶδη τῆς ἀνθρώπινης

ψυχῆς καὶ εἰς ἕκαστον αὐτῶν ἐφαρμόξῃ τὸ ἀνάλογον εἶδος τοῦ λόγου· ἐπὶ τέλους δὲ ὅπως ἔχη ἀκριβῆ πείραν τῶν ἀνθρώπινων χαρακτῆρων καὶ τῶν περιστάσεων, ὥστε ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ νὰ διορῇ ὅπως καὶ εἰς τίνες ἀνθρώπους δέον ἵνα προσφέρῃ τοιοῦτος δὲ λόγους.

Ὁ Πλάτων οὖν περαινῶν τὸ πρῶτον τμήμα τοῦ δευτέρου μέρους τῆς παρούσης πραγματείας, τοιαύτη τις, ἐκφωνεῖ διὰ τοῦ προσώπου τοῦ Σωκράτους, δεῖται νὰ ἦναι ἢ τῶν λόγων τέχνη ἢ πρὸς αὐτὴν ἄγουσα ὁδὸς εἶναι μακρὰ βέβαια καὶ ἐπίπονος, ἀλλ' ἢ ὑπὸ τῶν Σοφιστῶν ὑποδεικνυομένη εἶναι βραχυτέρα καὶ ὀμαλωτέρα, διότι δὲν τοῖς μέλει περὶ τῆς ἀληθείας ἀλλὰ περὶ τοῦ πιθανοῦ, διότι εἰς ἄλλο τι δὲν ἐποφθαλμιῶσιν εἰμὴ πῶς κατὰ τὸ δοκοῦν νὰ πειθῶσιν τοὺς ἀκροατάς των. Ἄλλ' ἐάν τις δὲν γινώσκῃ τὰς φύσεις καὶ τοὺς χαρακτῆρας τῶν ἀνθρώπων, εἴν δὲν εἶναι ἱκανὸς νὰ περιλαμβάνῃ τὰ καθ' ἕκαστα εἰς μίαν γενικὴν ἰδέαν, καὶ ἐκ ταύτης κατερχόμενος νὰ διαίρη τὰ ὄντα κατ' εἶδη καὶ τάξεις, οὐδέποτε θέλει ἀποθεῖν τεχνικὸς περὶ τοὺς λόγους· ἀλλὰ πρὸς ἀπόκτησιν τῆς ἀληθοῦς ταύτης τέχνης ἀπαιτεῖται ἐπίμονος ἄσκησις καὶ ἀφοσίωσις.

Δεύτερον τμήμα τοῦ δευτέρου μέρους.

Περὶ τοῦ γραπτοῦ λόγου.

Ἡ περὶ γραφῆς θεωρία τοῦ Πλάτωνος συνδέεται μετὰ τῆς ἄλλης ἐκείνης περὶ ἀναμνήσεως θεωρίας, τῆς ἐν τῷ δευτέρῳ Σωκρατικῷ λόγῳ ὑπὸ συμβολικὴν μορφήν ἐκτεθείσης διὰ τῆς προεισαγωγῆς αἴγυπτιοῦ μυθαρίου, οὗτινος ἡ περιληπτικὴ έννοια εἶναι ὅτι ἡ γραφή δὲν συντελεῖ εἰς αὐτενεργὸν μνήμην ἢ ἀνάμνησιν, ἀλλὰ μόνον εἰς ἐξωτερικὴν καὶ παθητικὴν ἀπομνημόνευσιν (ὑπόμνησιν) ἀλλοτρίων τύπων. Ἄλλ' ἐνταῦθα φυσικῶ τῷ λόγῳ ζητεῖται διατί ὁ Πλάτων ἐνασμενίζεται ἐκλέγων *Αἴγυπτιοκὸν μῦθον*; διατί ἀναπλάττει διὰ τῆς φαντασίας του Θαμοῦν τὸν βασιλεῖα τῆς Αἰγύπτου ἀποδοκιμάζοντα τὴν γραφὴν, ἄτε παράγουσαν δοξοσοφίαν ἀντὶ σοφίας ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν ἄνευ διδασχῆς ἀναγινωσκόντων τὰ γραφόμενα; Ὁ Πλάτων εἰ καὶ συμμερίζεται τὴν περὶ τῆς γραφῆς γνώμην τῶν Αἰγυπτίων, καταντᾷ ὁμῶς εἰς ἐναντίον συμπέρασμα, ὅτι δηλαδὴ ἐπιτρέπεται ἢ χρῆσις τῆς γραφῆς, ἀρκεῖ μόνον νὰ μὴ ἦναι γράμμα νεκρὸν ἀλλὰ νὰ ζωογονῆται διὰ τῆς έννοιαι, διὰ τοῦ πνεύματος. Ἀπαγορεύει τὴν γραφὴν οὐχὶ πρὸς δέσμευσιν τῆς διανοίας ὡς ἐν Αἰγύπτῳ, ἀλλὰ τοῦναντίον πρὸς ἀπελευθέρωσιν. Σκοπὸν προτίθεται ν' ἀντικαταστήσῃ τὴν παθητικὴν πίστιν, τὸ ἀλλότριον κῦρος ὕπερ ἐγχαράττει ἐν τῇ ψυχῇ ἢ γραφῇ, διὰ τῆς ἐλευθέρως κινήσεως, τῆς ἐρεῦνης καὶ τῆς σκέψεως, ν' ἀντιτάξῃ

εἰς τὸ ἀδρανὲς καὶ στάσιμον τῆς Αἰγύπτου τὸ ἐνεργὸν καὶ φιλοπρόοδον τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Πλάτων ὥρματο εἰς τὴν θεωρίαν του ταύτην ἐκ λόγων πάντη ἐναντίων πρὸς τοὺς τῶν Αἰγυπτίων ἱερέων, ἐκ τοῦ συμφέροντος τῆς ἐπιστήμης καὶ ἐκ τοῦ Σωκρατικοῦ πνεύματος τῆς φιλοσοφικῆς συνδιαλέξεως καὶ τῆς ζώσης συγκοινωνίας τῶν γνώσεων.

Μετὰ δὲ τὴν διήγησιν τοῦ μῦθου παραλληλίζων ὁ Πλάτων τὸν γραπτὸν πρὸς τὸν προφορικὸν λόγον, παρατηρεῖ ὅτι ἐκεῖνος ὡς ζωγραφία τις δὲν ἀποκρίνεται εἰς τοὺς ἐρωτῶντας περὶ τῶν διανοημάτων τοῦ συγγράψαντος, ἀλλ' εἶναι ὡς τυχαῖον ἂν συγγραμμὰ τι μέλλῃ νὰ περιέλθῃ εἰς ἀναγνώστας εἰδήμονας ὅπως κυσοφορήσῃ δεόντως, ἢ ἀπ' ἐναντίας εἰς ἀμαθείς καὶ ἀνεπιστήμονας ὅπως ἐμπλήσῃ αὐτοὺς οἴσεως καὶ ἐπιπολαϊότητος. Οὐδὲ δύναται, ὡς ὁ προφορικὸς, νὰ ὑπερασπισθῇ καὶ νὰ βοηθήσῃ αὐτὸς ἑαυτὸν, ὥστε διὰ τῶν ἐπερωτήσεων καὶ ἀντιρῶσεων ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ν' ἀναπτύσσεται. Ὅθεν ὁ Πλάτων χαρακτηρίζει τὴν γραφὴν ὡς παιδιὰν καὶ διασκέδασιν ἐν ὥρᾳ σχολῆς καὶ ἀνεσέως· θεωρεῖ ὁμῶς τοιοῦτον εἶδος παιδιᾶς ὡς εὐγενέστερον καὶ ψυχολογικότερον παντός ἄλλου. Πλὴν βεβαίως οὐδὲν τι ἀσχόλημα εἶναι σπουδαιότερον ἢ τὸ νὰ ποιηταὶ τις χρῆσιν τῆς διαλεκτικῆς μεθόδου, φυτεύων καὶ σπεύρων μετ' ἐπιστήμης λόγους εἰς τὰς ψυχὰς μαθητῶν ἐπιδεκτικῶν τοιαύτης ζώσης διδασκαλίας, οἳτινες γονιμοποιούντες τὸν σπὸρον καὶ φυτεύοντες καὶ αὐτοὶ εἰς ὑπομοιβῆς νέους λόγους εἰς νέας ψυχὰς, συγκροτοῦσι διὰ τῶν διαδοχικῶν γενεῶν καὶ πνευμάτων χορείαν διηνεκῆ καὶ αἰδίων. Ἡ ὀφέλεια λοιπὸν τῆς γραφῆς χρησιμεύει μόνον ὡς ταμειὸν ὑπομνημάτων εἰς τοὺς εἰδήμονας, καὶ εἰς αὐτὸν τὸν συγγραφέα ἐὰν εἰς τὸ *Λήθης γῆρας ἴκηται*.

Μετὰ τὰς σκέψεις ταύτας περὶ τῆς διαφορᾶς τοῦ γραπτοῦ καὶ προφορικοῦ λόγου, ἔπεται βραχεῖα ἀνακεφαλαιώσις τοῦ κυριωδέστερου ἐμπεριεχομένου τοῦ δευτέρου μέρους τῆς διαλογικῆς ὑποθέσεως. Μέλλων δὲ ὁ Σωκράτης ν' ἀπέλθῃ ἐκ τοῦ τόπου τῆς μετὰ τοῦ Φαίδρου συνδιαλέξεως (διότι εἶχεν ἦδη καταστήν ἡπιώτερος ὁ μεσημβρινὸς καύσων) ἀπευθύνει εὐχὴν πρὸς τὸν Πᾶνα καὶ τοὺς ἄλλους θεοὺς τοὺς ἐκεῖ τιμωμένους. Προσεύχεται δὲ μάλιστα πρὸς τὸν Πᾶνα, διότι οὗτος καθὸ υἱὸς τοῦ ἔρωτος θεωρεῖται ὡς ὁ θεὸς τοῦ λόγου, ἄλλως δὲ τὸ ὄνομα τοῦ Πανὸς συσχετίζεται καὶ πρὸς τὴν ἐν ὥρᾳ μεσημβρίας ἡρεμίαν τῆς φύσεως, ἣτις ἦν ἰσρὰ εἰς αὐτὸν τὸν θεόν, ὥστε ἐν τῇ ἐπικλήσει ταύτῃ τοῦ Σωκράτους ἐγκρίεται λεπτή τις εἰρωνεία κατὰ τῆς τῶν συγχρόνων του φυσιολατρίας. Αὕτη δὲ ἡ εὐχὴ ἀναλογεῖ πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Σωκράτους ἐν τέλει τοῦ δευτέρου λόγου του ἀπευθυνθεῖσαν πρὸς τὸν ἔρωτα· διότι κατ

(1) Ōuvres de Platon. Trad. par V. Cousin. Tome 6. Notes additionnelles.

(1) Ψυχῆς οὖν φύσιν ἀξίως λόγου κατανοῆσαι οἷσι δυνατόν εἶναι ἄνευ τῆς τοῦ ὄλου φύσεως; σ. 270 C.

θάπερ ἐκεῖ ἐξικτεῖται παρά τοῦ θεοῦ τούτου διατήρησιν τῆς ἐρωτικῆς του τέχνης ἥτοι τῆς φιλοσοφικῆς του παιδείας, συνάμα δὲ καὶ δραστηρικτέραν ἐπέκτασιν τῆς διδασκαλίας του, οὕτω καὶ ἐνταῦθα εὐχεσθαι πρὸς τὸν Πᾶνα ὅπως δωρήσῃται αὐτῷ ψυχικὴν καλλονὴν καὶ ἀρμονίαν τοῦ ἐξωτερικοῦ πρὸς τὸ ἐσωτερικόν, ὡς τὰ δύο ἀναπόσπαστα στοιχεῖα τῆς ἐν τούτῳ τῷ βίῳ ἐπιζητούμενης εὐδαιμονίας καὶ εὐδαιμονίας.

Τὸ καθ' ἡμᾶς φρονοῦμεν ὅτι ὁ διάλογος οὗτος εἶναι τὸ πρόγραμμα τῶν διδασκαλιῶν τοῦ Πλάτωνος, τοῦ ὡς τέρμα τῶν διανοητικῶν ἀγώνων του προσημενοῦ τὴν ἀνάπλασιν τοῦ κοινωνικοῦ βίου, τὴν διανοητικὴν καὶ ἠθικὴν διακρίσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος. Ἔφριε λοιπὸν νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν πραγματικότητα, ὡς εἶπε νὰ εὐρῆ γῆν καλὴν πρὸς ἐκβάλλεσθαι τοῦ σπόρου του, ὡς εἶπε ἐν ἐνὶ λόγῳ ν' ἀνοίξῃ σχολὴν, ὅπως δὲ αὐτῆς εἰ καὶ οὐχὶ ἀπ' εὐθείας τοῦλάχιστον πληκτῆς δυνήθῃ νὰ ἐνεργοποιηθῇ τὰς ὑψηλὰς θεωρίας του. Ἀλλὰ πρὸς τελεωρῶσιν τοῦ σχεδίου του ἐπεβάλλετο αὐτῷ ἀνάγκη ν' ἀντιπαλαίσῃ κατὰ τῆς τότε ἐν Ἀθήναις ἐπικρατούσης σχολῆς τῶν σοφιστῶν καὶ ῥητόρων, ἧτις τρέπουσάν τὰς διανοητικὰς δυνάμεις ἀπὸ τῶν οὐσιωδῶν καὶ ζωογονῶν γνώσεων εἰς τὴν ἐκμάθησιν τύπων καὶ κανόνων, περιέστελλε τὴν ἐλευθέραν ἐνέργειαν τοῦ πνεύματος ἀποζηράνουσαν πᾶσαν ἰκμάδα αὐτοῦ καὶ ζωικότητα. Ὅθεν ἰδοὺ διατί ὁ Πλάτων ἐν τῷ Φαίδρῳ πραγματεύεται τοσοῦτον ποικίλα ζήτηματα. Ἰδοὺ διατί περᾶται ν' ἀποδείξῃ ὅτι ἡ ῥητορικὴ, ἡ τέχνη τοῦ λόγου δέον νὰ ἔχῃ τὰ δευτερεῖα ἀπέναντι τῆς φιλοσοφίας, ἧτις μᾶς διδάσκει νὰ καθοδηγῶμεν τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν ἀλήθειαν, εἰς τὰς ιδέας διὰ τῆς διαλεκτικῆς καὶ νὰ τοὺς πείθωμεν, ἐμβυκατεύοντες εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἥτοι σπουδάζοντες τὴν ψυχολογίαν. Ἰδοὺ διατί ἡ φιλοσοφία, κατὰ τὸν Πλάτωνα, δὲν εἶναι ἄλλο τι εἰμὴ ὁ Ἔρωσ πρὸς τὸ θεῖον, ἥτοι ἡ σύντονος ἐκείνη προσπάθεια ὅπως αὐτός τε ὁ φιλοσοφῶν μυσταγωγῆθῃ εἰς τὰς ιδέας τοῦ καλοῦ, τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ ἀληθοῦς, καὶ τοὺς ἄλλους ποιήσῃται κοινωνοὺς τῆς μυσταγωγίας ταύτης διὰ τῆς ἀμοιβαίας τῶν ἐννοιῶν μεταδόσεως καὶ ἀναπτύξεως. Ἰδοὺ τέλος πάντων διατί καταβάλλει τοσαύτην σπουδὴν πρὸς ἕξερσιν τοῦ προφορικοῦ λόγου ἀπέναντι τοῦ γραπτοῦ, οἷον αὐτὸς ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἀπολογούμενος καὶ θεωρῶν τὴν προφορικὴν διδασκαλίαν ὡς τὴν κυρίαν ἀποστολήν του, ὡς τὸ δραστηρικτέρον μέσον ὅπως φτευσθῇ καὶ σπείρῃ ἐν ψυχαῖς ἀργύσαις πρὸς τὰ καλά λόγους μετ' ἐπιστήμης, ἀποφέροντας γενναίους καρπούς, καὶ πολλῶν ὑπερβάλλοντας τοὺς ὑπὸ τῶν σοφιστῶν καὶ τῶν λογογράφων συνταττομένους χάριν πομπῶδους ἐπιδείξεως.

Πρὸς συμπλήρωσιν δὲ τῆς παρούσης ἀναλυτικῆς ἡμῶν ἐκθέσεως ὑποσυνάπτει ἐνταῦθα, ὅτι πρὸς τὸν διάλογον τούτον ἀντιστοιχοῦσι καὶ συσχετίζονται πλείστοι ἄλλοι ὡς θέμα ἔχοντες καὶ ειδικότερον πραγματευόμενοι ἐν ἑκαστῶν ἐξ ἐκείνων τῶν διαφόρων ζητημάτων, ἅτινα ἐν τῷ Φαίδρῳ ὁ Πλάτων σκιαγραφεῖ ἢ ἀεροθιγῶς ἐράπτειται.

Οὕτω π. χ. πρὸς τὸν μυθικὸν τρόπον, δι' οὗ ὁ Σωκράτης ἐκτίθει ἐν τῷ δευτέρῳ αὐτοῦ λόγῳ τὰ περὶ τοῦ ἔρωτος, τοῦ καλοῦ καὶ τῆς ἀναμνήσεως ἀντιστοιχοῦσι τὰ ἐν τῷ Ἀύσιδι διαλεκτικῶς ἐκτεθέντα περὶ φιλίας, τὰ ἐν Ἰππία μείζονι περὶ καλοῦ, ὅπερ ἐστὶ τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἔρωτος, καὶ τὰ ἐν τῷ Μένωνι διαλεκτικῶς ἀναπτυχθέντα καὶ ἐν τῷ Φαίδρῳ συγκεφαλαιωθέντα περὶ ἀναμνήσεως.

Ἡ ἐν τῷ Φαίδρῳ μνημονουθεῖσα θεωρία περὶ τῆς διαλεκτικῆς μεθόδου δὲν εἶναι εἰμὴ ἀπλοῦν δοκίμιον, λαμβάνουσα τὴν πληρῆ καὶ τεχνικὴν ἐφαρμογὴν τῆς εἰς τὸν Σοφιστήν, ἐν μέρει δὲ καὶ τὸν Ἐθύδημον, εἰς τὸν Πολυτικὸν καὶ τὸν Φίλητον.

Ἡ θεωρία τῶν ιδεῶν, ἧτις ἐν τῷ δευτέρῳ Σωκρατικῷ λόγῳ παρίσταται ὑπὸ μυθικὴν μορφήν ὡς ἀντικείμενον τοῦ ἔρωτος, ἀναπτύσσεται ἐν τῷ Παρμενίδῳ μετ' ὅλης τῆς μεταφυσικῆς βαθυνοίας καὶ λεπτότητος.

Ἡ περικοπὴ τοῦ Φαίδρου, ἡ ὑποστηρίζουσα ὡς ἀναγκαστὴν τὴν ἀντικειντᾶσιν τῆς ῥητορικῆς διὰ τῆς φιλοσοφίας, συσχετίζεται πρὸς τὸν Γοργίαν, ἐνθα τὸ αὐτὸ θέμα συζητεῖται ἐκτενέστερον καὶ καθολικότερον. Τοῦ Γοργίου δὲ παράρτημα θεωρητέον ὁ Μενέξενος.

Τὰ ἐν τῷ Φαίδρῳ σποράδην ἀπαντώμενα ἐτυμολογικὰ χωρὶς γίνονται βᾶσις τοῦ περὶ ἐτυμολογιῶν ἐν ἐκτάσει πραγματευομένου διαλόγου ὁ Κρατύλος ἢ περὶ ὀνομάτων ὀρθότητος.

Τέλος δὲ ἐν τῷ πρώτῳ Ἀλκιβιάδῳ ἀναπτύσσεται κατὰ Πλάτος ἡ ἐν σελ. 270 C. τοῦ Φαίδρου ἀναφερομένη ἀλήθεια, ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ κατανοήσῃ τις προσεκκόντως τὴν φύσιν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, ἂν μὴ προηγουμένως κατανοήσῃ τὴν πνευτικὴν φύσιν.

Τοιαύτη ἔρα ἡ πληθὺς τῶν ζωογονῶν βυάων τῶν πρὸς ἀρδευσιν τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας ἐκπερόντων ἐν τῆς ἀρχικῆς αὐτῶν πηγῆς, τοῦ Φαίδρου. Καί τοι δὲ ἀκριβῶς ἀναλογιζόμενοι τὸ δυσχερὲς καὶ ἐπιμολχῶν του ἀγῶνος εἰς τὸν ἀποδουμένον, ἀναλαμβάνοντες τὴν παράτολμον ἐπιχείρησιν τοῦ νὰ ἐγκύψωμεν προσεχῶς εἰς τὴν διαδοχικὴν μελέτην ἐνὸς ἑκάστου τῶν προμνησθέντων διαλόγων, δὲν ἀποθαρρύνομεθα ὅμως προρομώμενοι εἰς τὸ σταθῖον ὑπὸ τοῦ ἐγερτηρίου ἐκείνου κελεύσματος τοῦ ἀγωνοθέτου μας.

«Ταῦτα δὲ οὐ μὴ ποτε κτήσῃται τις ἄνευ πολλῆς ππραγματείας, ἢν οὐχ ἕνεκα τοῦ λέγειν καὶ πράττειν πρὸς ἀνθρώπους δεῖ διαπονεῖσθαι τὸν σώφρονα, πᾶλλὰ τοῦ θεοῖς κεχαρισμένα μὲν λέγειν δύνασθαι, πεχαρισμένως δὲ πράττειν τὸ πᾶν εἰς δύναμιν. . . . ὅσῳτ' εἰ μακρὰ ἡ περίοδος μὴ θυμάσης· μεγάλων γὰρ ἕνεκα περῖτέον.» (Πλάτ. Φαίδρ. σελ. 273. E. —274. A.)

Κεραλληνία τῇ 1 Ἰανουαρίου 1868.

ἩΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ ΕΝ ΑΜΕΡΙΚῆ.

(Συνέχεια. Ἴδε φυλλάδ. 438.)

ΙΓ'.

Εἰς λαὸν οὐσιωδῶς καὶ κατ' ἐξοχὴν προοδευτικὸν οἷος ὁ τῶν Ὀμοσπόνδων πολιτείων, ἀρμολέει ἐλευθέρᾳ διδασκαλίᾳ καὶ ἐκπαίδευσιν χορηγουμένη δωρεάν.

Διὰ τὴν ἔλλειψιν ἐπικρατοῦσης θρησκείας ἡ ἐλευθερία τῆς διδασκαλίας κατέστη εὐκολωτάτη, πάντες δὲ ἀνεξαρτέως οἱ πολῖται εἰς ὅποιανδήποτε αἶρεσιν καὶ ἂν ἀνήκουσιν, ἀπολαύουσιν ἐξ ἴσου τῶν ὠφελημάτων αὐτῆς.

Ἐπειδὴ δὲ ἑκάστος εἶναι ἐλεύθερος νὰ ἐκλέγῃ κατὰ συνείδησιν θρησκεία, οἱ διδάσκοντες δὲ ἀναγκάζουσι τὰ παιδιά ν' ἀκολουθήσῃσι τοῦτο ἢ ἕκαστος τὸ δόγμα, ἀλλὰ κύριον ἔργον ἔχουσι τὸν ἀνθρωπισμὸν αὐτῶν καὶ τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ νοῦς διὰ τῆς μελέτης τῶν στοιχειωδῶν μαθημάτων, πολυτιμοτάτων εἰς κοινωνίαν, ὅπου τὸ ἀναγινώσκειν καὶ τὸ γράφειν εἶναι ἀπαραίτητα ὅσον καὶ ὁ λόγος.

Ἡ ἐκπαίδευσίς δὲ δὲν εἶναι ὑποχρεωτικὴ εἰς τὰς Ὀμοσπόνδους πολιτείας, ἀλλ' οὕτε ἦτο ἀνάγκη νὰ ὀρισθῇ τοιαύτη· διότι ὁ λαὸς, ἐλεύθερος ὡν καὶ τὴν συνείδησιν ἔχων τῆς ἰδίας ἀξίας, ἔννοεϊ οἶκοθεν τὰ ἐκ τῆς παιδείας ἀγαθὰ. Ὅθεν ἡ πλέον πολυάριθμος τάξις, ἧτις καὶ εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ ἀλλοῦ εἶναι βεβαίως καὶ ἡ πλέον ὠφέλιμος, καὶ ἀναγινώσκει καὶ γράφει καὶ ἀριθμεῖ κατὰ τὰς ἀνάγκας αὐτῆς. Ἄν δισταξῶ δὲ νὰ βεβαιώσω ὅτι τὸ θεῖον αὐτὸ δῶρον τῆς στοιχειώδους παιδείας εἶναι μία τῶν κυριωτέρων αἰτιῶν τῆς ἐνεστώσης εὐδαιμονίας τῶν πολιτείων καὶ τῆς μελλούσης αὐτῶν ἰσχύος. Ἔχω δὲ καὶ τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ Ἀμερικὴ ἀποδεικνύει σήμερον καλλίστα, ὅτι ἡ παιδεία καὶ ὁ ὀρθὸς νοῦς τοῦ λαοῦ ἐγγυῶνται καὶ ἐξασφαλίζουν τὰς μεγάλας τῆς ἐλευθερίας ἀρχάς. Μὴ νομίσῃ δὲ τις ὅτι ἡ ἠθικὴ ἀγωγὴ, πλέον ἀπαραίτητος τῆς ἄλλης, παραμελεῖται

ἐν Ἀμερικῇ ἐξ ἐναντίας, ἀρμοζομένη πρὸς τὰς ἀρχὰς πάσης θρησκείας, διδάσκεται καθ' ὅλην αὐτῆς τὴν ἕκτασιν διὰ ὠραιότατων βιβλίων, συνιστῶντων τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην, καὶ μηδ' ὀλίγους ὁμιλούντων κατὰ τὴν τρέπον πρέπει νὰ λατρεύεται. Τὰ βιβλία αὐτὰ διδάσκουσι τὰ παιδιά νὰ τιμῶσι τοὺς γονεῖς, νὰ μὴ κλέπτωσι, νὰ μὴ φονεύωσι, ν' ἀγαθῶς ποιῶσι, ν' ἀποφεύγωσι τὸ κακὸν καὶ ν' ἀγαπῶσιν ὡς ἑαυτοὺς τὸν πλησίον. Καὶ τὰ παιδιά, ποτιζόμενα ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας διὰ τῶν ἀναλλοιώτων αὐτῶν ἀρχῶν ἡλικιοῦνται ἄνευ κινδύνου πρὸς τὴν κοινωνίαν, καὶ ἄνευ φόβου μὴ ἀμαυρώσῃσι τὴν συνείδησιν αὐτῶν. Ὅταν δὲ ἀνδρωθῶσι καὶ φωτισθῇ ἀποχρώματος ὁ νοῦς αὐτῶν, τότε ἐκλέγουσιν ἐλευθέρως θρησκεία. Ὅποιον δὲ καὶ ἂν ἐκλέξωσιν, εἶναι βέβαιον ὅτι καὶ ἡ Βίβλος, καὶ τὸ εὐαγγέλιον, καὶ τὸ Κοράνιον, καὶ πᾶσαι αἱ αἰρέσεις ἔχουσι πρὸς αὐτοὺς τὰς αὐτὰς βᾶσεις τῆς ἠθικῆς. Αἱ μὲν θρησκείαι διαφέρουσιν, ἡ ἠθικὴ ὅμως εἶναι μία καὶ ἡ αὐτή.

Τὸ αὐτὸ σύστημα ἐπικρατεῖ καὶ εἰς τὰ δημοσικὰ καὶ εἰς τὰ ἰδιωτικὰ σχολεία.

Κατεκρίθησαν πολλάκις οἱ Ἀμερικανοὶ ὅτι περιερίζονταν ἐν γένει εἰς ἐπιπόλαιον ἐκπαίδευσιν· λησμονοῦσιν ὅμως οἱ κατακριταί ὅτι ὁ τύπος αὐτός, ὅστις οφείλει τὰ πάντα εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν, εἶναι ἀνεξάρτητος μόλις ἀπὸ τοῦ 1776 ἔτους, καὶ ὅτι ἔκτοτε, ἐν μικρῷ δικστήματι, τῶν μὲν πολιτειῶν ὁ ἀριθμὸς ὑπερεδιπλασιάσθη, τοῦ δὲ πληθυσμοῦ ἐτετραπλασιάσθη, καὶ αὐτῆς τὰ ὄρια ἐξετάθησαν ἀπὸ τοῦ Μιισισήπη μέχρι τοῦ Εἰρηνικοῦ. Ἡ ἐμπορία καὶ ἡ ναυτιλία ἀνεπτύχθησιν εἰς τὸν ὕψιστον βαθμὸν, καὶ αἱ ἐφευρετικαὶ δυνάμεις τῶν Ἀμερικανῶν, προήγαγον τὰς σπουδαιοτάτας τῶν ἀνακαλύψεων· αὐταὶ καθεπέταξαν τοὺς ἀνέμους καὶ τὰ κύματα εἰς τὸν ἀνθρωπὸν· αὐταὶ ἔδωκαν διεύθυνσιν εἰς τοὺς κερκανοῦς· αὐταὶ κατήγγελλαν τὰ ἀποστήματα διὰ τῆς ἠλεκτρικῆς μεταδόσεως τῶν ιδεῶν· αὐταὶ ἐπὶ τέλος παρέλυσαν τοὺς φυσικοὺς πόνους ἐπινοήσασαι τὸ χλωροφόρμιον. Ἡ ἀπέραντος τῆς Ἀμερικῆς χώρα διασχιζέται ἀπὸ περάτων ἕως περάτων ὑπὸ σιδηροδρόμων καὶ διωρύγων. Καὶ ὅμως κατακρίνεται ὁ λαὸς ὁ πρᾶξις ταῦτα πάντα καὶ μόνος μεταξὺ τῶν λοιπῶν ἀναγινώσκων, ὅτι δὲν ἐκαλλιέργησε κατὰ βάθος τὰς ἐπιστήμης καὶ τὴν φιλολογίαν!

Ἀλλὰ καὶ ἡ διδασκαλία προκόπτει καθ' ἐκάστην, πολλὰ δὲ γυμνάσια, οἷα τῆς Καντοροβηγίας τὸ Howard καὶ ἄλλα θὰ ἐδαικτολοδοκιοῦντο πανταχοῦ ἐν Εὐρώπῃ. Ἄν ἀντιλέγω ὅτι καὶ πολλὰ σχολεία διευθύνονται ὑπὸ ἀνεκῶν διδασκάλων, διότι ἕκαστος, ὅς τις δήποτε, ἔχει τὴν ἐλευθερίαν νὰ ἰδρῇ σχολεῖν διπλώματος ἀνάγκη δὲν ὑπάρχει. Καὶ ὁ σάκις δὲν ἔχη τις ἐν Ἀμερικῇ εἰς τί νὰ ἐνασχοληθῇ,

γίνεται διδάσκαλος. Ἐάν ἡ τύχη σὲ κατέτρεξε καὶ σ' ἐβίωσε νὰ κλείσῃς τὸ ἐργαστήριόν σου, ἀνοίγεις εὐθὺς σχολεῖον. Δὲν εὐρίσκεις ξένον ὃς τις περιπεσὼν εἰς οἰκονομικὰς δυσχερείας νὰ μὴ ἐδίδασκε πᾶσαν ἐπιστήμην καὶ τέχνην, ἀπὸ ἀπτρονομίας μέχρι γυμναστικής. Ἐγνώρισκα ἐν Νεοσοφοράκῳ Γάλλον ἐξ Ἀρουερινίας, πρῶτον ὑδροφόρον καὶ ὑπὲρ ἑτέρου εἰς καπηλεῖον, ὃς τις μόλις συλλαβίζων καὶ μηδὲν γράφων, προεκέρυξεν ὅτι ἐδίδε μαθήματα τῆς γαλλικῆς. Εἶχε δὲ μέθοδον ἀπλουστάτην καὶ ὅπως νέαν, καθ' ἣν ὀμιλῶν μόνον τὴν διάλεκτον τῆς πατρίδος αὐτοῦ Ἀρουερινίας, ἔλεγε πρὸς τοὺς μαθητὰς: «Μιμήθητέ με.»

Ὁ περιεργὸς αὐτὸς διδάσκαλος συνητήθη ποτὲ μετὰ τινος Γερμανοῦ διδάσκοντος ὡσαύτως τὴν γαλλικὴν. Ὅτε δὲ ἠθέλησαν οἱ δύο κύριοι καθηγηταὶ νὰ συνομιλήσωσιν οὐδεὶς ἐνόησε τί ἔλεγεν ὁ ἕτερος, εἰ καὶ κατέβαλον πολλοὺς ἀγῶνας.

— Fitchra! ἀνέκραξεν ὁ Ἀρουερινός, *chelui-là peut che vanter de parler drôlement le français! Che n'est pas comme dans l'Auvergne. Chan doute que chaque pays a chon français que les jautres ne comprennent pas.*

— Tarteixfle! ἐψήθουσε καὶ ὁ Γερμανός, *ιδὼν ζηλοτύπῳ ὀφθαλμῷ τὸν ἀντίπαλον. Bour barler français, il barle; il barle bien même! Mais che ne barle bas non plis, et je ne bois bas bourgeois il fait gomme s'il ne me gom brennait bas. Ce être bar jalisie et barce gue nous sommes dous les teux tes brovesseurs te lankue.*

Ἰδοὺ δὲ καὶ ἕτερον ἀνέκδοτον, οὗτινος τὸ ἀκριβές, καθὰ ἐβεβαιώθημεν, εἶναι ἀναμφισβήτητον.

Βουρδιγάλειος τις, μετελθὼν ἐν Ἀμερικῇ πᾶσαν τέχνην, ἀλλὰ μὴ εὐδοκίμησας, εὐρέθη ποτὲ πλησίον τῆς Λοδοβικοπέλειος στερούμενος καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐπιουσίου εἰς τοιαύτην δὲ ἀπελπισίαν εἶχε καταστήσει, ὥστε ἐσκέπτετο νὰ γίνῃ αὐτόχειρ. Κατ' εὐτυχίαν ὁμοῦ ἀπαντήσας Ἀμερικανὸν τινὰ τὴν ὁποίαν εἶχε γνωρίσει ποτὲ, διετραγώδησε τὰ καθ' ἑαυτόν.

— Well, ἀπεκρίθη ὁ Γιάγκης, ἂν ἤξευρες ἰταλικά ἢ μπόρεις νὰ ἐμβῆς ἀμέσως διδάσκαλος ἐδῶ πλησίον εἰς σχολεῖον ἀρρένων, τὸ ὁποῖον ἔχει ὄνομα διὰ τὴν ἀξιολογότητά με τὴν ὁποίαν διδάσκονται αἱ ξέναὶ γλῶσσαι.

— Ἰταλικά ζητοῦν, ἠρώτησεν ὁ Γάλλος, ἢ γαλλικά;

— Μόνον ἰταλικά.

— Ὁ διδάσκαλος τὸν ὁποῖον θὰ διαδεχθῶ εἶναι ἀκόμη εἰς τὸ σχολεῖον;

— Ποτὲ δὲν εἶχαν ἰταλὸν διδάσκαλον εἰς τὸ σχολεῖον αὐτὸ, καὶ διὰ τοῦτο ἐπιθυμοῦν νὰ διδαχθῇ καὶ αὐτὴ ἡ γλῶσσα. ἤξευρες λοιπὸν ἰταλικά ἢ ὄχι;

— Ἀκούεις ἂν ἤξεύρω! καὶ κάλλιστα! ἀπεκρίθη

ἀποτόμως ὁ Βουρδιγάλειος. Μίαν φορὴν μάλιστα τόσα πολλὰ ἰταλικά ὠμίλουν, ὥστε ἐλησμόνησα καὶ αὐτὴν τὴν πατρικὴν μου γλῶσσαν.

— Very well, φίλτατέ μου κύριε, εἶπεν ὁ Ἀμερικανός, χαίρω ὅτι σὲ γίνονται χρήσιμος. Ἵπαγε ἐκ μέρους μου εἰς τὸ δεῖνα σχολεῖον καὶ θὰ σὲ δεχθῶν.

— Εὐχαριστῶ, φίλτατε κύριε, *a rivedere, mio caro*, ὡς λέγομεν ἰταλίστι.

Σημειωτέον δὲ ὅτι ὁ Γασκόνος μόνον τῆς τῆν ἰταλικὴν φράσιν ἐκακογνώριζε καὶ τὴν λέξιν *felicità*, τὴν ὁποίαν πολλὰκις ἔτυχε ν' ἀκούσῃ εἰς τὸ τέλος ἰταλικῶν ἀσμάτων.

« Ἀλλὰ πῶς νὰ διδάξω, ἔλεγε καθ' ἑαυτόν, ἰταλικά ἀφου δὲν ἤξεύρω οὔτε γρῦ; » Ἡ ἀνάγκη ὁμοῦ ἐβίασεν αὐτὸν νὰ διευθυνθῇ ἐκεῖ ὅπου ἔμελλε νὰ εὕρῃ καὶ κατάλυμα καὶ τροφήν.

Φαίνεται δὲ ὅτι σκεπτόμενος καθ' ὅδον ἐφεύρε τὸν τρόπον διότι κείνη ἀνύψωσε τὴν κεφαλὴν, ἐμειδίξεν ἰλαρῶς καὶ ἐφθασεν εἰς τὸ σχολεῖον, οὗ τινος ὁ διευθυντὴς δὲν εἰδίστανε νὰ δεχθῇ αὐτόν. Τὴν ἐπιούσαν ὁ κύριος καθηγητὴς ἠρξάτο τῶν ἰταλικῶν περὶ ἀπόψεων. Ἐντὸς ὀλίγου χρόνου οἱ μαθηταὶ ἐκαμῶν θαυμασιὰς προόδους ἕνεκα τῆς σοφῆς διδασκαλίας τοῦ ἰταλοῦ, τὸν ὁποῖον μάλιστα καὶ ἠγάπων διὰ τε τὴν πολυμάθειαν καὶ τὸ φειδρὸν τοῦ ἤθους. Ὁ δὲ διευθυντὴς πολλὰκις ἀπένειμεν αὐτῷ ἐγκριτικὰς εὐχαριστήσεις καὶ διὰ τὴν μέθοδον καὶ διὰ τὴν ἐπιμέλειαν μετ' ἧς ἐφρόντιζε νὰ προφέρωσιν οἱ μαθηταὶ καλῶς τὴν γλῶσσαν τοῦ ἔρωτος, ὡς ὠνόμαζε τὴν ἰταλικὴν.

— Ἡ μέθοδός μου, ἀπεκρίνετο ὁ Βουρδιγάλειος, κατὰ τοῦτο ὑπερέχει πάσης ἄλλης, ὅτι δὲν μεταχειρίζεται βιβλία· διότι τὰ βιβλία, περιέχοντα ἀνωφελεῖς θεωρίας, σκοτίζουν τὸν νοῦν τῶν μαθητῶν, καὶ ἀναγκάζουν αὐτοὺς νὰ κατατρίβουν ἐπὶ ματαίῳ τὸν καιρὸν· ἐνῶ διὰ τῆς ἀπλῆς πράξεως μνησάνουν καὶ εὐκολώτερα καὶ καλῆτερα.

— Ὁρθότατα! ἀνεφάνει ὁ διευθυντὴς. Πλὴν ἐπεθύμουν νὰ τοὺς δίδετε ἐνίοτε νὰ ἀναγινώσκουν τὸν *Dante*· διότι, ὡς ἤξεύρω, ὁ *Dante* εἶναι πάντοτε *Dante*.

— Βέβαια, ἀπεκρίνετο ὁ ἕτερος, καὶ ἦτον καὶ εἶναι καὶ θὰ εἶναι πάντοτε *Dante*, δὲν εἶναι ὁμοῦ καὶ πάντοτε εὐχάριστος. Ἐδιδάσκω ἄλλοτε μίαν μετὰ φρασίν τῆς *Kολάσεως*, καὶ μὰ τὴν ἀλήθειαν δὲν μ' ἐπολυδιασκεδάσει προτιμῶ τὸν Βεραγγέρον.

— Πῶς! ἀνέκραξεν ὁ διευθυντὴς, ἐδιδάσκατε τὸν *Dante* μεταφρασμένον!

— Διάβολε! εἶπε καθ' ἑαυτόν ὁ Γασκόνος, ἐλησμόνησα μετ' ὀλίγον ὁμοῦ ἀναλαβὼν τὸν λόγον· τὸν ἐδιδάσσα εἰς ἄλλην γλῶσσαν, εἶπε, διότι ἠθέλησα νὰ πληροφορηθῶ κατὰ πρόσον ἢ μπόρει νὰ μεταφρα-

σθῆ καλῶς καλὸν βιβλίον. Τὰ ποιήματα ὁμοῦ τοῦ *Berangeri* τὰ προτιμῶ διὰ τοὺς μαθητὰς κυρίως τοῦ πρώτου ἔτους.

Καὶ ὁ διευθυντὴς εὐχαριστήθη ταύτην ἀκούσας τὴν ἀπάντησιν.

Τὰ πάντα λοιπὸν ἔβρισνον κατὰ βῶρον, ὥστε ὁ Γάλλος, διάγων βίον ἤσυχον καὶ ἄνετον, μόνον ἐπιθυμίαν εἶχε νὰ μείνῃ εἰς αἰῶνας προσηλωμένος εἰς τὴν διδασκαλικὴν αὐτοῦ ἐθρὸν ἀλλ' ἔκτακτον περιστάτικόν κατέστρεψε τὴν τόσον μακαριότητα. Ἰταλὸς τις, ἀληθῆς ἰταλός, ἔλθων ἔφερε τὸ παιδίον αὐτοῦ πρὸς μαθητεῖαν· ὁ δὲ διευθυντὴς ὑπερχαρεῖς διὰ τὴν ἔλευσιν ξένου ὁμιλοῦντος τὴν ἰταλικὴν, παρουσίασεν αὐτῷ τοὺς μαθητὰς, οἵτινες εἶχον ἐπιδώσει τοσοῦτον εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ *Dante*. Οἱ μαθηταὶ συνδιελέχθησαν μετὰ τοσαύτης εὐχερείας, ὥστε ἀληθῶς ἐθαύμαζε τις πόσον προώδυσαν ἐντὸς τινῶν μηνῶν ἀλλ' ὁ ἰταλὸς ἀντὶ νὰ θαυμάσῃ ἐξεκαρδίσθη καγχάζων, διότι οὔτε λέξιν ἰταλικὴν εἶχον προφέρει. Ἔστειλαν εὐθὺς νὰ φέρωσιν τὸν καθηγητὴν ἀλλὰ ποῦ νὰ εὕρωσιν αὐτόν! εἶχε γίνῃ ἄφαντος. Εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶχε διδάξει τὴν γασκωνικὴν διάλεκτον.

Ἀλλὰ μὴ νομίζῃ ὁ ἀναγνώστης ὅτι καλῆτερον διδάσκειται ἢ γαλλικῇ; Ἄς ἀκούσῃ τὸ ἐξῆς ἀνέκδοτον.

Ἀιδεσιμώτατός τις διευθυντὴς ἐκπαιδευτήριου, ἔλθων εἰς τὴν οἰκίαν διδασκάλου τῆς γαλλικῆς, ἀληθῶς πεπαιδευμένου, εἶπεν αὐτῷ ἀγγλιστί:

— Ἐρχομαι, κύριε, νὰ σὰς παρακαλέσω νὰ με διδάξετε τὴν γαλλικὴν.

— Εὐχαριστῶ, καθήσατε.

— Δὲν θὰ καθίσω διὰ νὰ μὴ χάσω καιρὸν, διότι εἰμαι βικιστικός ἀναχωρῶ ἀπόψε.

— Καὶ θὰ ἐπιστρέψετε βεβαίως.

— Ὁχι, δὲν θὰ ἐπιστρέψω.

— Πῶς λοιπὸν θὰ σὰς διδάξω τὴν γαλλικὴν; διὰ τοῦ τηλεγράφου;

— Μόνον ἐνὸς μαθήματος ἔχω ἀνάγκην.

— Ἐνός! Νομίζετε ὅτι θὰ μάθετε τὴν γαλλικὴν εἰς ἐν μόνον μάθημα!

— Ἐν μὲ ἀρκεῖ. Μόνον τὸ ἀλφάβητον θέλω νὰ μάθω νὰ προσφέρω καὶ ἀφου τὸ μάθω τὰ λοιπὰ εἰν εὐκολώτατα ἔχω βιβλία.

Ὁ Γάλλος ἔσεισε τὴν κεφαλὴν, καὶ ὡπως εὐχαριστήθη τὸν αἰδεσιμώτατον συγκατένευσεν.

— Ἰάκωβε, εἶπε κράζας τὸν ὑπὲρ ἑτέρου αὐτοῦ, φέρ με μίαν πλάκα καὶ κιμωλίαν.

Δύο σχεδὸν ὥρας κατέτριψεν ὁ αἰδεσιμώτατος ἕως οὗ μάθῃ νὰ ἐξεφρόνη τὴν σιαγῶνα αὐτοῦ ὡπως προσφέρῃ ἐ καὶ οὐχι *aye, r* καὶ οὐχι *aiff, u* καὶ οὐχι *iou*. Μετὰ ταῦτα ὑπελόγησεν ἀκριβῶς, ὡς ἀληθῆς Ἀμερικανός, τὴν τιμὴν τοῦ μαθήματος ἐπὶ τῇ βίαι.

τριμήνου διδασκαλίας, καὶ προσέφερε χρηματικὴν ἀντιμισθίαν εἰς τὸν διδάσκαλον· ἀλλ' οὗτος κράζας ἐκ νέου τὸν ὑπὲρ ἑτέρου.

— Ἰάκωβε, εἶπε, λάβε ταῦτα τὰ χρήματα, τὰ ὁποῖα σὲ προσφέρει ὁ κύριος οὗτος διὰ τὸν κόπον τὸν ὁποῖον ἔκμας νὰ φέρῃς τὴν πλάκα. Τὸ κατ' ἐμέ, κύριε, εἶπεν ἀποταθῆς πρὸς τὸν ἱερέα, δὲν συνειθίζω νὰ πληρώνωμαι ὅπως οἱ ἀμαξηλάται τοῦ τόπου μου μετὰ τὴν ὥραν. Ἐκοπίσασα ὀλίγον, μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ σὰς εὐχαριστήσω.

Καὶ ὁ μαθητὴς ἀνεχώρησε θαυμάζων τοῦ διδασκάλου τὴν ἀφιλοκέρδειαν.

Δεκαπέντε ἡμέρας μετὰ τὴν ἀλφαιτικὴν αὐτὴν συνέντευξιν ὁ αἰδεσιμώτατος, ἐγκρατῆς τῆς γλῶσσης τοῦ Ἰαπίν, ἐδίδασκε τὴν γαλλικὴν. Τόσῳ δὲ εἶναι βέβαιον τὸ ἀνέκδοτον αὐτὸ, ὥστε καὶ τὰ ὀνόματα τῶν δύο προσώπων τοῦ δράματος γινώσκω καὶ δύνάμην νὰ διακοινώσω.

Ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας πρὸς τὴν ἀνικανότητα τῶν διδασκάλων ἔχουσιν οἱ Ἀμερικανοὶ κάλλιστα βιβλία διὰ τὴν στοιχειώδη ἐκπαίδευσιν· αὐτοὶ μάλιστα, κατ' ἐμέ, διέδωκαν τὰ ἀξιολογώτερα ἐπίτομα πονημάτων περὶ πάντων τῶν κλάδων τῆς διδασκαλίας καὶ τῶν ἐπιστημῶν. Καὶ μὲν τὰ πλεῖστα εἶναι περιλήψεις βιβλίων γερμανικῶν, γαλλικῶν καὶ ἀγγλικῶν ἐπιτηδείως γενόμενα, ἀλλ' οἱ Ἀμερικανοὶ ἀπανθίζουσι τὸ καλὸν ὅπου καὶ ἂν εὕρωσιν αὐτό.

Πρὸς συμπλήρωσιν τῆς διδασκαλίας ἐν ταύτῳ δὲ καὶ τέρψιν τοῦ λαοῦ, γίνονται καὶ δημόσια ἀναγνώσματα περὶ παντὸς πράγματος, ἱστορικὰ, φιλολογικὰ, φιλοσοφικὰ, φυσικὰ, χημικὰ, ζωολογικὰ, ἀστρονομικὰ, γεωργικὰ, λεξιλογικὰ, μαγικὰ, περὶ κινήσεως τραπεζῶν, περὶ τῆς Καινῆς καὶ Παλαιᾶς Διαθήκης, περὶ τῶν ἱερῶν βιβλίων τῶν Ἰνδῶν, περὶ εἰδωλολατρίας, περὶ καθολικισμοῦ, περὶ βουδισμοῦ, περὶ τέχνης, περὶ ὠραίου, περὶ ἀληθοῦς, περὶ ὕψους λόγου καὶ καθεξῆς. Εἰ δὲ καὶ τιμῶνται ἀνά πᾶσαν τὴν Ἀμερικὴν τὰ δημόσια αὐτὰ ἀναγνώσματα καὶ χρησιμεύουσιν ἀντὶ πόρων πρὸς τοὺς *lecturers* ἢ ἀναγνώστας, δὲν ἀποβαίνουσιν ὁμοῦ χρήσιμα, διὰ τὴν μετριότητα ἢ καὶ τὸ ἀκατάλληλον αὐτῶν, καὶ πρὸς τοὺς ἀκροατὰς. Εἶναι δὲ συνήθως ἐρπίσματα ἐκ διαφόρων γνωστοτάτων βιβλίων, ἅτινα οὔτε καὶ μναίας ἀξιοὶ ὁ ἀναγινώσκων. Προαναγγέλλονται δὲ αἱ φιλολογικαὶ καὶ ἐπιστημονικαὶ αὗται συνεδριάσεις ὑπό τε τῶν ἐφημερίδων καὶ διὰ γιγαντωδῶν πολυχρωμάτων ἀγγελιῶν, αἵτινες κολλῶνται καθ' ἕλην σχεδὸν τὴν πόλιν.

Δύο πρὸ πάντων ὑποθέσεις ἀναγνωσμάτων ἀγαπᾷ ὁ ἀμερικανικὸς λαός, τὰς τεραστίας κατὰ πρόσον καὶ τὰς φαίδρας κατὰ δεύτερον λόγον. Ἐνθυμούμαι ὅτι ἐν Νεοσοφοράκῳ, τὴν αὐτὴν ἐσπέραν, ἐγένοντο

δύο συνεδριάσεις, ἡ μία μουσικῆς συμφωνίας, τῆς ὁποίας μετέσχε διακεκριμένοι τὶς καὶ ὀνομαστοὶ ταχύντες, καὶ ἡ ἑτέρα περὶ αὐτοκινήτων τραπέζων ὁ μὲν περὶ τούτων ὀμιλήσας ἐκέρδησε δέκα χιλιάδας καὶ ὀκτακοσίας δραχμὰς, ὁ δὲ μουσικὸς μόλις πεντάκοντα ἀκροατὰς κατάρθωσε νὰ συνθροίσῃ.

Ἐὰν ὁ ἀνεκγνώστης, ἀναγγέλλων τὴν συνεδρίαν, μεταχειρισθῆτι ἀλλόκοτον ὄνομα, δίδον ἀφορμὴν εἰς βωμολοχίας καὶ γέλωτα, εἶναι βέβαιος ὅτι θὰ ἐπιτύχῃ.

Τῶν δὲ Ἀμερικανίδων ἡ ἀγωγή γίνεται ἴσως ἐπιμελέστερον τῆς τῶν ἀνδρῶν, διότι μὴ οὕτω ὑπόχρεοι οὗτοι νὰ ἐνγκλισθῶσι βίον ἐμπορικόν, ἔχουσιν ἀρκετὸν καιρὸν νὰ διδαχθῶσι καὶ, ὅπως εἴπομεν, φοιτῶσιν εἰς τὸ σχολεῖον μέχρις ἡλικίας δεκάκω καὶ εἰκοσίν ἐτών. Σπουδάζουσι δὲ πρὸ πάντων ξένας γλώσσας, ἥτοι τὴν γαλλικὴν, τὴν ἰταλικὴν καὶ τὴν γερμανικὴν. Ἐὰν ὅμως πιστεύσῃ τις τὰ προγράμματα τῶν μαθημάτων, ὅ ἂν πρὸς τὰς Ἀμερικανίδας καὶ διδάκτορας τίτλον. Γενικὴ ἱστορία, γεωγραφία, μαθηματικὴ, βοτανικὴ, φυσικὴ, χημεία, ἀστρονομία, φυσικὴ ἱστορία, ταῦτα πάντα καὶ ἄλλα προαναγγέλλονται.

Μεταξὺ τῆς τῶσδε ἐλευθερίας πρᾶδοξον θὰ ἦτο ἂν οἱ Ἰησουῖται δὲν ἔδρουσαν σχολεῖα ἐν Ἀμερικῇ. Καὶ καὶ μὲν αἱ Ἀμερικανοὶ αἰσθάνονται ὡς οὐδεὶς ἄλλος λαὸς μεγίστην δυσκολίαν πρὸς αὐτοὺς, αὐτοὶ ὅμως, μεγίστην, ὡς γνωστὸν, ἔχοντες ἐπιτηδείτητα προσλαμβάνουσι λαϊκοὺς συναδέλφους μὴ διεγείροντας διὰ τοῦτο ὑπόψιας, διδάδουσι τὰ δόγματα καὶ δεκαπλασιάζουσι τὴν ἐπιφρόνην αὐτῶν. Καὶ τινες μὲν προσκολλῶνται εἰς αὐτοὺς ἐκ θρησκευτικῆς αἰσθητικῆς, οἱ πλείους ὅμως ὅπως ἀποκτήσωσι προστατὰς.

Ἐνίοτε ὁ τύπος, ἀνησυχῶν διὰ τὴν πρῶτον τῶν Ἰησουῖτων ἐξαιονοῦσι πύρινα βέλη ἄλλ' αὐτοὶ νεύοντες, σιωπηλοὶ τὴν κεφαλὴν, ἀφίνοσιν νὰ παρῆλθῃ ἡ καταιγίς. Πόσαι τοιαῦτα καὶ δεινότερὰ καταγίτες ἐξέβρασαν κατ' αὐτῶν! Κλήμης ὁ ΙΔ' καὶ κατήργησε τὸ τάγμα αὐτῶν, καὶ ἀπὸ πάσης χώρας ἀπεδιώχθησαν καὶ ὅμως κατάρθωσαν ὡς ἀνακτῆσαι τὴν πρῶτην ἐπιφρόνην. Σήμερον δὲ προσπαθοῦντες νὰ στερεωθῶσιν ἐν Ἀμερικῇ, μεταξὺ ἐκεῖνων τῶν ὁποίων τοὺς πατέρας κατεδίωξαν ἀνηλεῶς, θέλουσιν ἐπιτύχει ἴσως, διὰ τῆς ἀνατροπῆς πρὸ πάντων τῆς νεολαίας.

Ὁ Γάλλος Πασχάλης (Pascal) ἐγραψέ ποτε ἀθάνατον βιβλίον, ἐν ᾧ στηλιτεύει τὴν τρομερὰν αὐτῶν κοινοῦθειαν καὶ ὅμως ζῶσι καὶ ἐργάζονται ἐν ὀνόματι τῆς ἠθικῆς. Ἐν ὀνόματι τῆς ἠθικῆς ἐγένοντο ἐν Ἀγγλίᾳ κοινοὶ τῆς δικαιοσύνης συνωμοσίας τῆς πυρίτιδος ἐν ὀνόματι τῆς ἠθικῆς μετέσχεον τῆς γαλλικῆς κατὰ τῶν Καθολικῶν συμμάχους ἢ Ligue'

ἐν ὀνόματι τῆς ἠθικῆς παρενόησαν τὴν ἐξουσίαν τοῦ Πάπᾳ ἀφ' ὧν ὠρκίσθησαν ὑπὲρ αὐτοῦ ἐν λόγῳ ἐν ὀνόματι τῆς ἠθικῆς ἀνεμίχθησαν εἰς πᾶν αἰσχρὸν, εἰς σφαγὰς, εἰς δολοφονίας, καὶ ἐν ὀνόματι τῆς ἠθικῆς ἀγωνίζονται νὰ διαφθεύωσι διὰ τῆς διδασκαλίας τὴν νεολαίαν.

(Ἔπεται συνέχεια.)

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ
ΠΕΡΙ
ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΔΟΥ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ
ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ
ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1821
ΥΠΟ
ΠΑΥΛΟΥ ΛΑΜΠΡΟΥ (*).

Ἀφ' οὗ διὰ τῆς ἐν Τιλσίτι συνθήκης αἱ Ἰόνιοι νῆσοι μετέβησαν εἰς τὴν κατοχὴν τῆς Γαλλίας, ὁ Ναπολέων μεγάλην ἐκτιμῶν τὴν σημαντικὴν θέσιν τῆς Κερκύρας, ἐν αὐτῇ μὲν συνεκέντρωσε μετὰ σπουδῆς πολυάριθμον καὶ αξιόμαχον δύναμιν, εἰς δὲ τὴν Κεφαλληνίαν, Ζάκυνθον καὶ τὰς ἄλλας νήσους, αἵτινες ἐν καιρῷ ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως δὲν ἠδύναντο νὰ ἀνθέξωσιν, ἐτοποθέτησεν ἀσθενεῖς φρουράς, συγκειμένους εἰς ὀλίγων Γάλλων, καὶ τινῶν Ἑλλήνων καὶ Ἀλβανῶν. Τὰ Ἀγγλικά πλοία, διασταυροῦντα τότε τὸ Ἰόνιον πέλαγος καὶ ἀγρύπνως περιπολοῦντα, ἀπέκλειον αὐστηρῶς τὰς νήσους, καὶ ὡς πολεμικὴν λαίαν κατελάμβανον τὰ φέροντα γαλλικὴν σημαίαν Ἰονικὰ πλοία. Κωλυομένης λοιπὸν τῆς θαλασσοπλοΐας ἢ συγκοινωνίας διεκόπη, τὸ ἐμπόριον κατεστράφη σχεδὸν καθ' ὅλοκληρίαν, τὰ ἐξαγόμενα οὐδεμίαν εἶχον τιμὴν, τὰ δὲ εἰσαγόμενα ὑπερετιμήθησαν, διόπερ οἱ κάτοικοι ἔπασχον καὶ ἐπένοστο. Ἐν τοῖς νήσοις ὑπῆρχε μερὶς ἀγγλιστῶν, οἵτινες διὰ τὰ προεπιθέντα δεινὰ ἐξωγοῦντο καθ' ἑκάστην διὰ τῆς προσθήκης πολλῶν δυσηρεστημένων. Οἱ ἀρχαγοὶ αὐτῆς συνεννοοῦμενοι μυστικῶς μετὰ τῶν Ἀγγλων, ὠφελήθησαν ἐκ τῆς τῶν πλείστων δυσχερείας καὶ προσεταιρισθέντες τοὺς προϋχοντάς τῆς Ζακύνθου καὶ Κεφαλληνίας, ἔπεισαν αὐτοὺς ν' ἀπευθύνωσιν ἀναφορὰν πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῶν ἐν τῇ Μεσογείῳ Βρετανικῶν δυνάμεων, δι' ἧς νὰ προσκαλῶσι τοὺς Ἀγγλους νὰ σπεύσωσιν εἰς ἀπέλασιν τῶν Γάλλων καὶ ἀπελευθέρωσιν τῶν νήσων ἐκ τοῦ ζυγοῦ αὐτῶν.

Τὸ ἑσπέρας τῆς 19 Σεπτεμβρίου 1809 ἐνεφανίσθησαν ἐν τῷ ὄρμῳ Ζακύνθου τρεῖς ἀγγλικαὶ φρε-

(*) Ὁρα Πανδ. τμή. III' σελ. 305.

γάται, τὴν δὲ ἐπισύσαν ἀπεβόσθησαν 3000 Ἀγγλοὶ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ὁσβάλδ, ὅστις τῇ συνεργείᾳ τῶν κατοίκων ἀναγκάσας τοὺς ὀλίγους Γάλλους μετὰ μικρὰν ἀντίστασιν νὰ παραδοθῶσιν, ἐκυρίευσεν τὴν τε πόλιν καὶ τὸ φρούριον εἰς τὴν ἀνεπίτάσθη ἡ ἀγγλικὴ σημαία. Ταυτοχρόνως δ' ἐκυριεύθησαν ὑπὸ τῶν Ἀγγλων τὰ Κύθηρα, ἡ Κεφαλληνία καὶ ἡ Ἰθάκη, τὸν δὲ Ἀπρίλιον τοῦ ἐπιόντος ἔτους, οὐχὶ ἄνευ χύσεως αἵματος, παρεδόθη καὶ ἡ Λευκάς.

Ἐν ταῖς κατακτηθείσαις νήσοις συνεστήθη ὑπὸ τῶν Ἀγγλων προσωρινὴ κυβέρνησις, ἥς πρωτεύουσα ἀνεδείχθη ἡ Ζάκυνθος, ἐνθα ἔδρευε τὸ γενικὸν στρατηγεῖον καὶ τὸ ναυαρχεῖον. Ἐν Ζακύνθῳ λοιπὸν ἐκόμισαν εἰς Ἀγγλίαν πρὸς ἐκτύπωσιν τῶν πράξεων τῆς κυβερνήσεως καὶ τυπογραφίαν, ἥτις ἐν τῇ σειρᾷ τῶν ἐν Ἑλλάδι ἱδρυθεισῶν ἀριθμητέα ὀγδόη.

Τὸ τυπογραφεῖον συνεστήθη τὸ πρῶτον ἐν τῇ κατὰ τὴν συνοικίαν τῆς Μητροπόλεως οἰκίᾳ τοῦ Ἀνδρέου Κορνηλίου μετὰ δύο δὲ σχεδὸν ἔτη ὠκοδομήθη ἐπιτηδες κατὰστημα ἐν τῷ παραλίῳ πλησίον τοῦ Ὀρφανοτροφείου καὶ Νοσοκομείου, μέχρι τοῦδε σωζόμενον, καὶ ἀνήκον τῷ Ν. Κορινθίῳ. Διευθυντὴς δὲ τῆς τυπογραφίας ἐχρημάτισε κατ' ἀρχὰς ὁ Γ. Ρώσσης, ὁ μετὰ ταῦτα διαπρέφας εἰς διαφόρους δημοσίας θέσεις ὡς ἐπαρχος καὶ ἀρχὼν τῆς πικιδείας, εἶτα δὲ ὁ Κερκυραῖος Δ. Ζερβὸς ὁ ἐπὶ πολλὸν χρόνον ἀκολούθως διατελέσας ἀτυνομὸς Κερκύρας. Στοιχειοθετοῦν δὲ καὶ πιστοῖσι ἦσαν δύο Ἴταλοι, δύο Κεφαλλῆνες καὶ τέσσαρες Ζακύνθιοι, ἥτοι ὁ Δ. Χριστός, Σπυρίδων Γραμματικὸπουλος, Ἰωάννης Σκηνόπουλος καὶ Ἀντώνιος Μιχάλης. Ἐν τῇ Ζακυνθίᾳ τυπογραφία, ἐκτὸς τῶν πράξεων τῆς κυβερνήσεως, ἐξετυποῦτο καὶ ἐβδομαδικὴ ἐφημερίς, ἥτις συντασσομένη ἰταλιστῶν ὑπὸ τοῦ Ἀνδρέου Κορνηλίου, ἤρξατο δημοσιευομένη περὶ τὰ τέλη Νοεμβρίου ἢ ἀρχὰς Δεκεμβρίου τοῦ 1811 ἔτους, μετέπειτα δ' ἐξεδίδετο καὶ ἑλληνιστῶν μεταφραστικὴ εἰς τὴν καθομιλουμένην ὑπὸ τοῦ ἐκ Μεσολογγίου Γερσομάκη Κερβούνη. Καὶ πρῶτον μὲν ἐπεγράφετο Gazzetta Zacintia «Ἐφημερίς Ζακυνθία», μετὰ δὲ ταῦτα Gazzetta delle isole ionie «Ἐφημερίς τῶν Ἰονίων νήσων». Τῆς σπινωτάτης τῆς ἐφημερίδος τρεῖς μόνον ἀριθμοὺς εἶδον εἰς χεῖρας τοῦ ἐν Ζακύνθῳ μετὰ πολλοῦ ζήλου συλλέγοντος τὰ πατέρα κυρίου I. Βλαστῶ, τοῦ ἐξῆς:

- Gazzetta Zacintia. Num. 15 Mercoledì, 11 Marzo, 1812.
- Gazzetta Zacintia. Num. 23. Lunedì, 25 Maggio, 1812.
- Gazzetta delle isole Ionie. Num. 114. Sabato, 7 Maggio, 1814.

Ἐν τῷ 23 ἀριθμῷ εὑρεται ἡ ἐξῆς εἰδοποίησις: «ἔχομεν τὴν εὐχαρίστησιν νὰ εἰδοποιήσωμεν τὸ κοινόν, ὅτι μᾶς ἐφθασαν κατ' αὐτὰς τὰ στοιχεῖα τῆς Ἑλληνικῆς Διαλέκτου καὶ εἰμὲθα εὐέλπιδες ὅτι ἐντός ὀλίγου νὰ τὰ βάλλωμεν εἰς τάξιν καὶ ἐνέργειαν. Θέλει δίδεσθαι εἰς φῶς ἀπὸ τὴν τυπογραφίαν μας τὸ φύλλιο, μεταφραστικὸν εἰς τὴν ἀπλο-ελληνικὴν διάλεκτον, καὶ τοῦτο ἂς χρησιμεύσῃ διὰ ὅποιον θελήσει νὰ συγκαταγραφθῇ εἰς τὸν κατάλογον τῶν συνδρομητῶν τοῦ παρόντος Φύλλιου μὲ τὴν συνήθη δαπάνην ἐνὸς γροσίου τὸν μῆνα.»

Ἐκ τῆς εἰδοποιήσεως ταύτης εἰκόζομεν, ὅτι ἡ ἑλληνιστῶν ἑκδοσις τοῦ φύλλου ἤρξατο κατὰ πᾶσαν πιθανότητα περὶ τὸν Ἰούνιον ἢ Ἰουλίον τοῦ 1813, ἀγνωστοῦ ὅμως ἐὰν ἐξεδίδετο καθ' ἑβδομάδα, καὶ πόσον διήρκεσεν. Ὅτε δὲ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1814 οἱ Ἀγγλοὶ κατέλαβον καὶ τὴν Κέρκυραν, ἔκτισαν ἢ ἐν Ζακύνθῳ ἑκδοσις τῆς ἐφημερίδος, καὶ ἤρξατο νὰ ἐκδίδετο ἐν Κερκύρᾳ τῇ 2 Ἰουλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν Gazzetta Ionica, ὡς ἐσημειώσαμεν ἐν τῷ περὶ Κερκυραϊκῆς τυπογραφίας κεφαλαίῳ. Ἡ Ζακυνθία τυπογραφία ἐκαλεῖτο κατ' ἀρχὰς Δημοσίος τυπογραφία Ζακύνθου, βραδύτερον δὲ Δημοσίος τυπογραφία τῶν ἐλευθερωμένων Ἰονίων νήσων καὶ ἐπὶ τέλους Βασιλικὴ τυπογραφία τῶν Ἰονίων νήσων. Τὸν Αὐγουστον τοῦ 1814 μετέτεθησαν οἱ πλείστοι τῶν ἐργατῶν εἰς Κέρκυραν, καὶ μετεκομίσθησαν τὰ πιστήρια καὶ οἱ χερσικτῆρες συγγκαυθέντες μετὰ τῆς ἐκεῖ δημοσίας τυπογραφίας ἀφῆθη ὅμως τμηματικῶς τοῦ τυπογραφείου, ὅπερ ἐξηκολούθει ἐργαζόμενον μέχρι τῆς δημοσιεύσεως τοῦ συντάγματος τοῦ 1817, δι' οὗ ὠρίζετο ὅτι μὴ μόνη τυπογραφία ἐπετρέπετο νὰ ὑπάρχῃ εἰς τὸ Ἰονικὸν κράτος, οὕτω δὲ κατελύθη ἔκτοτε καὶ ἡ τῆς Ζακύνθου τυπογραφία.

Ἐκ τῆς Ζακυνθίας τυπογραφίας ἀπελύθησαν διάφορα βιβλία ἑλληνικὰ τε καὶ ἰταλικὰ, ἐξ ὧν σημειῶ ἐνταῦθα τὰ περιελθόντα εἰς γνώσιν μου τρία ταῦτα:

- Ritirata dei Francesi. Traduzione dal francese di N. N. Della pubblica stamperia delle isole Ionie liberate; li 27 Maggio 1813. Εἰς 8^{ον} σελ. 48.
- Dei mezzi più facili per migliorare e conservare i vini di Zante. Memoria economica rurale di G. B. Moratelli, Professore d'italiana e latina filologia nel Liceo Zacintio, membro dell'Accademia Ionica. Zante. 1817. Εἰς 8^{ον} σελ. VIII—78. Ἀφιερῶται ὑπὸ τοῦ συγγραφέως τῷ εὐγενεῖ κυρίῳ κόμητι Πέτρῳ Μαρτῷ.
- Vantaggi della pubblica istruzione a preferenza della privata, per formare un carattere

nazionale. Discorso di G. B. Moratelli, Professore d'italiana e latina filologia del Liceo di Zante, socio dell'Accademia Ionia. Seconda edizione. Zante. 1817. Eίς 8^{ον} σελ. 38.

Ἐνάτην δὲ τῶν ἐν Ἑλλάδι ἰδρυθειςδων τυπογραφῶν ἀριθμητέον τὴν συσταθεῖσαν κατὰ τὸ ἔτος 1813 ἐν τῷ κωμυδρίῳ τῆς μουσοτρόφου Σμύρνης Κουκλουζᾶ. Περὶ τῆς τυπογραφίας ταύτης μὴ δυνηθεὶς νὰ ἐξηγητήσω τι πλέον τῶν ὅσα εὐρησεστήθη νὰ με διακοινώσῃ ὁ ἀριστος φίλος Κ. Σ. Οἰκονόμος, μετεγράφω ἐκ τῆς ἐπιστολῆς του τὰ περὶ αὐτῆς ἀναφερόμενα.

«Κατὰ δὲ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐνεστῶτος αἰῶνος μετέστη καὶ εἰς τὴν χερσιστάτην Ἰωνίαν καὶ ἡ τυπογραφία, εἰς συμπλήρωσιν τῆς τελεσφόρου θεραπείας τῶν Μουσῶν. Καὶ πρῶτον μὲν κατὰ τὸ 1813 ἔμοιγενὴς τις εἶχε συστήσας μικρὸν καὶ πενηδρὸν τυπογραφεῖον ἐν Κουκλουζᾶ, κωμυδρίῳ τῆς Σμύρνης. Ἐκ δὲ τούτου προέκυψε ποιημάτιόν τι τοῦ ἡμετέρου πατρὸς, οὐπερ ἀντίτυπον εὐτυχῶς ἀνεῦρον παρὰ τινι σεβασμῶι λειψάνῳ τῆς ἐν τῷ ἐκεῖ φιλολογικῷ Γυμνασίῳ πνευματικῆς φυτοκομίας, τῷ ἔλληλογίμῳ Ἀλεξάνδρῳ τῷ Πεζάρῳ. Ἔστι δ' ὡς εἶδος αὐτὸ, ἐν ὁγδόῳ στενομάκρῳ φύλλῳ ἐντετυπωμένον φέρον τεσσαρακάδεκα διστίχα ἐκ στίχων τονικῶν διμέτρων ἰαμβικῶν καταληκτικῶν, χαρακτῆρσιν ὁμοιοτάτοις πρὸς τοὺς τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει προμνημονευθέντος. Εἶδὲ καὶ ἄλλο τι ὁ Ἑρμῆς φιλολογησῶν ἐκ τοῦ τυπογραφείου ἔργον ἐξέδωκεν ἄγνωστῶ. Παρὰ τὴν ζῆλωτὴ φιλοκαλίαν σου τὸ χάριεν αὐτὸ ποιημάτιον.

«Καλοὶ κ' οἱ Σειδικίου
 λόφοι οἱ ἀρθροί,
 Κ' οἱ δάπηδες Βουρνόβα
 Τερπνοὶ καὶ δροσεροί.
 Κ' ἡ τοῦ Χατζελαρίου
 Γελῶσα πεδιάς
 Ὅπου τραυφᾷ ἡ φύσις
 Ὅλη διὰ μιᾶς.
 Ἀρρηνωπὸν δὲ πάλιν
 Τὸ κάλλος τοῦ Βουζᾶ,
 Ἄλλ' ὑπερέχει πάντων
 Τὸ ὄψος Κουκλουζᾶ
 Ὅ οὐρανὸς τὸ βλέπει
 Μεδ' ὄψιν διαφυγῆ
 Θάλασσα τὸ ῥιπίζει
 Τὸ στεφανῶει γῆ.
 Αὐτόθεν τῶν χαρίτων
 Καὶ τῶν νυμφῶν χοροὶ
 Φαίρονται. Παίζουσι ὄφρα
 Κ' ἡ Σμύρνη θεωρεῖ

Αὐτοῦ σπουδάζουσι Μουσῶν
 Κ' Ἑρμῆς φιλοπονεῖ,
 Στήσας τυπογραφείον,
 Χαίρετε χωριανοί.
 Χαίρετε οἱ Συμριανοὶ
 Τιμάτε τὸν Ἑρμῆν,
 Τὰς Μούσας τροφήν, πλοῦτον
 Ἔχετε καὶ τιμήν.
 1815. Ἰουλίου 31.
 Ἐν Κουκλουζᾶ.»

«Ἀλλὰ μικρὰ, ὡς ἔοικεν, ἐγένετο τοῦ τυπογραφείου τούτου ἡ διάρκεια καὶ ὠφέλεια, ἅτε ἰδιωτικῆ μόνῃ ἀδυναμία ἀναληφθέντος ἐν ἐκείναις ταῖς δυσχερείαις (α). Τοῦ αὐτοῦ δ' ἔτυχε τέλους καὶ τὸ ὑπὸ Ἰταλοῦ τινος τῷ 1819 κομισθέν τυπογραφεῖον, ἔνθα ἐξεδόθη τῆς τότε φιλανθρωπῶς συστάσης ἐμπορικῆς Λέσχης ὁ πολλοῦ ἀξίος λόγος κανονισμὸς, ὃν κατὰ τὴν τοῦ Πεζάρου μαρτυρίαν ὁ ἡμέτερος πάλιν Πατήρ διεσκευάζει. Ἀναγινώσκειται δ' οὗτος κἂν τῷ Δογμῶ Ἑρμῆ (ἐτ. 1819 σελ. 222).

(Ἐπεται συνέχεια.)

ΕΛΛΗΝ. ΑΤΜΟΠΛΟΪΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ.

Κατὰ τὸ ἔθος καὶ κατὰ τοὺς κανονισμοὺς τῆς ατμοπλοικῆς ἐταιρίας, τὸ διοικητικὸν συμβούλιον συγκαλεῖ κατ' ἔτος γενικὴν συνέλευσιν τῶν μετόχων, καὶ κατ' ἔτος δίδει λόγον τῶν πράξεων αὐτοῦ. Καὶ τούτο μὲν ἐγένετο ἀκριβῶς ἐπὶ ἔτη ἐννέκ' ἐπειδὴ ὁμοίως τὸ δέκατον παρενέπεσαν σπουδαιότεραι ἄλλαι περιστάσεις, αἵτινες ἐκάλεσαν ὅλην τὴν προσοχήν καὶ ὅλην τὴν ἐνέργειαν τοῦ Συμβουλίου πρὸς ἑαυτάς, ἀνεβλήθη ἐξ ἀνάγκης ἡ τοῦ παρελθόντος ἔτους, καὶ συνηνώθη μετὰ τῆς συνελεύσεως τοῦ ἐνεστῶτος τῆς συγκροτηθείσης τὴν 10 Ἰουνίου. Ἡ ἔκθεσις τῶν πρακτικῶν τοῦ διοικητικοῦ Συμβουλίου (β) εἶναι πολλὰ ἡμιπερίεργος. Ἐν πρώτοις μανθάνομεν ἐξ αὐτῆς τοὺς κινδύνους εἰς οὓς ἐξετέθησαν καὶ τοὺς ἐκτάκτους διάπλους οὓς ἐπεχείρησαν τὰ ατμόπλοια τῆς ἐταιρίας, νῦν μὲν πρὸς βοήθειαν ἀδελφῶν ἀγωνιζομένων, νῦν δὲ πρὸς σωτηρίαν καὶ μεταφορὰν γυναικῶν, παιδίων

(α) Ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ ἡμετέρου πατρὸς πρὸς τὸν μακαρίτην Ἰ. Κοκκῶνην τῷ 1816 εἰς Κωνσταντινουπόλιν πεμπεθείσης μανθάνομεν ἐπὶ τότε οὐκ ἦν ἐν Σμύρῃ τυπογραφεῖον ἄριστ' ἔργον ὅπου ἡ δαπάνη ἐκεῖ εἰς ἐκτύπωσιν τοῦ Περὶ τῶν κατ' ἡμῶς ἀναβαπτειζομένων ἄνωτων φυλλαδίων Δαναῖ ἡλ τινος Νομοφύλακος.

(β) Γεν. Συνέλ. τῶν μετόχων τῆς Ἑλλήν. ατμοπλοικῆς, συγκροτηθεῖσα ἐν Ἑρμούπολει τὴν 10 Ἰουνίου 1868.

καὶ πρεσβυτέρων φευγόντων τὸν λιμὸν, τὴν αἰμαλωσίαν καὶ τὸν θάνατον. Μανθάνομεν πρὸς τούτοις ὅτι αὐτὸ τὸ διοικητικὸν συμβούλιον, ὀδηγούμενον ἐκ τῆς πείρας, ὑπέδειξε τὴν ἀνάγκην τῆς ἀγορᾶς πλοίων, ὅποια τὸ Ἀρχάδιον, ἡ Κρήτη καὶ ἡ Ἑνωσις. Εἶναι δὲ τούτο ἀξίον σημειώσεως, διότι κατὰ τῆς Ἀμνηστίας, ὁμοίως πρὸς τὰ ἀνωτέρω, διετραγωδήθησαν πολλὰ καὶ ἀπαίσια ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τοῦ ὑπουργείου, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ὁποίου ἠγοράσθη!

Δεύτερον πληροφορούμεθα ὅτι εἰ καὶ ἕνεκα τῶν ἐκτάκτων αὐτῶν περιστάσεων διαταράχθη ἡ συνήθης τάξις τῆς ἐταιρίας, ὅμοιως ἐν τῷ ἐργαστασίῳ αὐτῆς ἀνεπτύχθη ἐνέργεια ὑπερτέρα ἢ κατὰ τὰ προηγουμένα ἔτη διότι, προστίθησι τὸ Συμβούλιον, πλὴν τῶν συνηθῶν ἐπισκευῶν ἐτοποθετήθησαν οἱ προκατασκευασθέντες λέβητες τῆς Ὁμοιοῖας, κατεσκευάσθησαν καὶ ἐτοποθετήθησαν οἱ λέβητες τῆς Ἰονίας, κατεσκευάσθησαν λέβητες καὶ διὰ τὸ Βυζάντιον, ἔπερατώθησαν οἱ τῆς Καρτερίας καὶ εἶναι ἐν τῷ τελειοῦσθαι οἱ τῆς Ἐπτανήσου. Ὡστε πάντα τὰ ατμόπλοια, πλὴν τῆς Ἐυνοῖας, θέλουσιν ἔχει νέους λέβητας μετ' οὐ πολὺ.» (σελ. 4.)

Ἐνταῦθα μὴ λησμονήσωμεν νὰ σημειώσωμεν ὅτι ἐνῶ ἄλλοτε λέβητας ατμοπλοίων ἠγοράζομεν ἐν Ἀγγλίᾳ, σήμερον χαλκουργεῖται ἐν Ἑλλάδι.

Ἀλλὰ τὸ ἐργαστασίον ἐπεχείρησε καὶ ἦγαγεν εἰς αἴσιον πέρας καὶ ἄλλα ἀξία λόγου ἔργα κατεσκεύασε, πρᾶγμα γὰρ χάριν, βραδωτά κινηθῆναι ἐξ ὀρειχάλκου, μετεσκευάσεν ἄλλα ἐκ λείων εἰς βραδωτά δι' ἐργαλείων χαλκουργεθέντων ἐν αὐτῷ τῷ καταστήματι, ἔχουσε σφαίρας κωνικὰς καὶ τὰ τοιαῦτα. Πρὸς τούτοις δὲ ἐχορήγησε τὴν τεχνικὴν αὐτοῦ συνδρομὴν καὶ εἰς ξένα ατμόπλοια ἐμπορικά τε καὶ πολεμικά ὑπὲρ τὰ δεκαπέντε, καὶ ξένος ατμοκινήτους μηχανὰς κατεσκεύασε. Φρονεῖ δὲ τὸ Συμβούλιον ὅτι τὸ ἐργαστασίον τελειοποιούμενον θέλει ἐκτελεῖ καὶ ἀνώτερα πολεμικά ἔργα.

Ἐτέραν ἀξιολογητάτην ὑπηρεσίαν χορηγηθεῖσαν εἰς τὴν πατρίδα ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου θεωροῦμεν τὴν τελειοποίησιν μηχανικῶν ἐν αὐτῷ τῷ ἐργαστασίῳ, χάριν τῆς ὁποίας θέλομεν πύσει ἔχοντες ἀνάγκην ξένων. «Ἐξ μαθηταί, λέγει ἡ ἔκθεσις, κατετάχθησαν εἰς διαφόρους κλάδους τοῦ ἐργαστασίου οἱ δὲ ἀποφοιτήσαντες, Ν. Παπαδόπουλος καὶ Δ. Καλογιάννης ἔλαβον ἐνεργητικὴν ὑπηρεσίαν μηχανικῶν κατὰ θάλασσαν εἰς δὲ μετέβη εἰς Τεργέστην πρὸς ἐντελεστέραν ἐκπαιδῆσειν, ὅπου εὐδοκίμησας κατὰ τὰς ἐξέτασεις, εἰσῆλθη τεχνίτης εἰς τὸ ἐργαστασίον τοῦ Τονέλου. Ἄλλοι πέντε μαθηταὶ κατετάχθησαν εἰς τὴν χορείαν τῶν μηχανικῶν, δύο ἄλλοι ἀπεφοίτησαν ἐκ τοῦ κλάδου τῆς λεβητοποιίας καὶ δύο ἐκ τοῦ κλάδου τοῦ χυτηρίου.» (σελ. 5.)

Κατὰ τὰς εἰσπράξεις ὁμοίως δὲν φαίνεται ἡ αὐτὴ πρόοδος, ἕνεκα τῶν ἐκτάκτων περιστάσεων ὧν ἐγένετο ἤδη μείωσις πρὸς ἐκείνην ἀλλεῖμα ἐκ δρ. 442,855, ὑπερ προστιθέμενον εἰς τὸ ἀρχαιότερον, τὸ ἐκ δρ. 628,508, συγκροτεῖ πρὸς 1,071,364, μέχρι τέλους τοῦ 1867 ἔτους. Ἀλλ' ἀπέναντι αὐτοῦ ὑπάρχει τὸ ἀσφαλιστικὸν κεφάλαιον ἐκ δρ. 699,386 καὶ ἄλλα ποσὰ ὀφειλόμενα τῇ ἐταιρίᾳ, ὥστε τὸ πραγματικὸν ἄλλεῖμα ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς εἶναι μόλις δρ. 170,000 (σελ. 7.)

Ἀλλὰ τούτο δὲν θορυβεῖ τὸ Συμβούλιον ἀπ' ἐναντίας πλήρη ὃν ἐλπίδων, μίαν μόνον αἰσθάνεται λύπην, ὅτι δὲν ἐπληρώθησαν πολυετεῖς τόκοι εἰς τοὺς μετόχους, δι' ἃ πολλὰ καὶ δίκαια, λέγει, παράπονα ἐγένοντο. Τί πταίει ὁμοίως αὐτὸ, ἀφοῦ ἡ κυβέρνησις ὀφείλει τῇ ἐταιρίᾳ ὑπὲρ τὸ ἐν ἑκατομύριον δρχμῶν; (σελ. 5 καὶ 6.) Ὁρθῶς δὲ λέγει καταλήγον τὴν ἔκθεσιν, ὅτι εἴπερ ποτὲ νῦν ἀπεδείχθη ἐκ τῶν πραγμάτων, ὅτι ἐκτὸς τῆς μεγίστης ὠφελείας ἦν παρέχει ἡ Ἑλλην. ατμοπλοία εἰς τὴν συγκοινωνίαν καὶ τὴν ἐμπορίαν, δύναται νὰ χρησιμεύσῃ καὶ εἰς ἄλλας σπουδαίας ἀνάγκας τῆς πατρίδος. (σελ. 7.)

Τοιαύτη ἐν συνόψει ἡ ἐνέργεια τῆς ατμοπλοικῆς ἐταιρίας κατὰ τὰ δύο τελευταῖα ἔτη, ἐνέργεια δι' ἣν παντὸς Ἑλλήνος καρδίᾳ ὀφείλει εὐγνωμοσύνην πρὸς αὐτήν.

Ὡς νῦν δὲ μαρτυρίαν κατὰ τῶν περὶ πάντων, καὶ περὶ αὐτῆς τῆς ατμοπλοικῆς ἐταιρίας σχετιάζοντων ἀναφερόμεν καὶ πάλιν (α), τὴν ἐκ νέου ἐκλογὴν τῶν αὐτῶν μελῶν, ἅτινα πρὸ ἐτῶν διευθύνουσι τὰ τῆς ἐταιρίας ταύτης.

Ο ΚΥΠΡΙΟΣ ΟΦΙΣ.

Ὁ οφίς τῆς Κύπρου, ἀνάγεται εἰς εἶδος ὄφρων, εἰς μόνον ταύτην τὴν νῆσον εὐρισκόμενον, ὡς φαίνεται εἶναι δὲ ἐπικινδυνώδεστος, ἵσως δὲ καὶ δηλητηριώδεστος καὶ αὐτοῦ τοῦ κροταλίου, διότι λέγεται ὅτι ἔχει τὴν ἀρετὴν νὰ ἀναλύῃ ὀλόκληρον ἄμυνον διὰ τοῦ δηλητηρίου του καὶ νὰ τὸν καταβιβάζῃ ὑγρὸν εἰς τὸν στόμαχόν του. Τὸν ὄφιν τοῦτον ἐγνώριζον καὶ οἱ ἀρχαῖοι. Ὁ Ἀριστοτέλης (Ἀλιαν. ἱστ. Ζ. 15. 4.) λέγει ὅτι «ἐν Κουρίῳ τῆς Κύπρου ὄφρων τι γένος εἶναι φασί, ὃ τὴν δύναμιν ἔχει ὁμοίαν τῇ ἐν Αἰγύπτῳ ἀσπίδι, πλὴν ὅτι τοῦ χειμῶνος ἐὰν δάκη οὐδὲν ἐργάζεται, εἴτε δι' ἄλλην τινὰ αἰτίαν, εἴτε διότι τὸ ζῶον δυσκίνητον γὰρ ὑπὸ τοῦ ψύχους ἀποπηγνύμενον, καὶ τελῶς ἀδύνατον ἐὰν μὴ θερμανθῇ.» Καὶ

(α) Ὁρα Πανδ. τομ. 12' σελ. 214.

θήκοντα τοῦ χριστιανοῦ, ὑποστηριζόμενα δι' ἱστορικῶν παραδειγμάτων ἐκ τῶν ἱερῶν Γραφῶν, ἐκ τῆς γενικῆς ἱστορίας καὶ ἰδίως ἐκ τῆς παλαιᾶς καὶ νέας ἱστορίας τῆς Ἑλλάδας. Τὸ βιβλίον πρέπει νὰ σύγκληται ἐκ δέκα ἕως δώδεκα τυπογραφικῶν φύλλων ὀρίζεται δὲ ἡμέρα δηλώσεως τῆς κρίσεως τοῦ διαγωνίσματος ἡ ἑορτὴ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἥτοι ἡ ἐπισημνία τῆς Κυριακῆς τῆς Πεντηκοστῆς τοῦ 1869 Δευτέρα ὁ νικῆσας δὲ θὰ λάβῃ βραβεῖον δραχμῶν χιλιάς· τὸ σύγγραμμα θὰ μὲν ἰδιοκτησίαι τοῦ νικητοῦ, ὑποχρεοῦται ὅμως νὰ τὸ ἐκδώσῃ ἰδίαις δαπάναις καὶ πρὸς ἴδιόν του ὄφελος ἐντὸς ἑξ μηνῶν ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς βραβεύσεως. Τίθεται δὲ παρὰ τοῦ ἀγωνοθέτου τὸ διαγώνισμα ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ὑπουργείου τούτου.

Ταῦτα δηλοῦντες, προσκαλοῦμεν τοὺς μέλλοντας ν' ἀποδοθῶσιν εἰς τὸν προκείμενον ἀγῶνα νὰ ἀποστείλωσιν εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ ὑπουργείου τούτου τὰς χειρογράφους συγγραφὰς αὐτῶν ἐντὸς τῆς διακινησίμου ἑβδομάδος τοῦ προσεχοῦς ἔτους 1869, φερούσας γνώρισμα ῥητόν τι, καὶ σὺν αὐταῖς ἐν εὐλόγησι ἐσφραγισμένῳ δελτίῳ φέρον τὸ αὐτὸ ῥητόν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως διὰ τὰ περαιτέρω.

»Ἐν Ἀθήναις, τὴν 27 Ἰουνίου 1868.»

ΠΑΝΔΩΡΙΑ. Ὅτε πρὸ δύο περίπου ἐτῶν ἀριθμὸς τις ἐθελοντῶν ἐπανήλθεν εἰς Πειραιᾶ ἐκ Κρήτης, ὁ λαὸς ἀγανακτήσας οὐχὶ τόσον διὰ τὴν λειποταξίαν ὅσον διὰ τὴν ἐπὶ ὀθωμανικοῦ πλοίου ἐπάνοδον, ἐκακοποίησε τοὺς ἀναξίους ἐκείνους Ἑλληνας. Αἱ τοιαῦται πράξεις, εἰ καὶ ἔχουσιν ἐλαττήριον τὴν φιλοπατρίαν καὶ τὴν τιμὴν, εἶναι ὅμως ἀξιοκατάκριτοι. Ἀλλὰ τί θέλουσιν εἶπῃ οἱ ξένοι ἐκεῖνοι, οἵτινες ἔσπευσαν νὰ στιγματίσωσιν ὡς ἄγριον τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, ὅταν μάθωσιν ὅτι βραβεύσας ἀνήκουστος οὐχὶ ἐκ φιλοπατρίας, ἢ πατρικῆς στοργῆς ἢ ἔρωτος, ἢ ἄλλου τινὸς εὐγενοῦς αἰσθήματος, ἀλλ' ἐξ ἀπλῆς θηριώδους ὀργῆς προσελθούσα, ἐπράχθη πρὸ τινῶν ἡμερῶν μεταξὺ τοῦ πλέον πεπολιτισμένου τῶν ἐθνῶν, τοῦ ἀγγλικοῦ; Ἀκούσατε. Οἱ περὶ τὰς ἵπποδρομίας καταγιγνώμενοι ἐν Ἀγγλίᾳ, ὀνομάζουσι τὸν μὴ ἐκπληροῦντα τὰς περὶ στοιχήματος ὑποχρεώσεις *welcher*. Κατὰ τινὰ ἵπποδρομικὸν ἀγῶνα ἠκούσθη αἶφνης ἢ φωνὴ αὐτῆ· «Νὰ ἕνας *welcher!* ἕνας *welcher.*» Μόλις δὲ ἀντήχησε καὶ δέκα ἢ δώδεκα γρόνθοι καταπεσόντες στιβαροὶ ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ ταλαιπώρου *welcher* ἔρριψαν αὐτὸν κατὰ γῆς. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ προσβληθεὶς ἦτο καὶ μεγαλόσωμος καὶ ῥωμαλέος, ἀνεσηκώθη, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀνετράπη δερόμενος, καὶ ἀνηλεῶς ἐξαλαπατῆθη, καὶ μυριάδες πληγῶν ἐπεδαψιλεύθησαν αὐτῷ. Κατάρθωσε δὲ νὰ σηκωθῇ καὶ πάλιν. Τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἦτο

φρικωδῶς καθημαγμένον· καὶ ἐνῶ ἠγωνίζετο νὰ διασχίσῃ τὸ πλῆθος καὶ νὰ σωθῇ, ἔσχισαν τὰ ἱμάτια, ἐξέβαλον τὰ ὑποδήματα, ἀπέσπασαν τὸ ὑποκάμισον αὐτοῦ, ἐνὶ λόγῳ ἀφῆκν τὸν δυστυχεῖ γυμνόν. Τὸ ἐκτὸς τοῦ περιβόλου πλῆθος, εἰς ὃ ἐρρίφθησαν τὰ ῥάκη, ὠρύετο ὑπὸ ἀγχαλλιάσεως. Ἡ ἀστυνομία ἰδοῦσα ἐπικείμενον τὸν θάνατον τοῦ ἀνθρώπου, παρέλαβε καὶ ὠδήγησε αὐτὸν μέχρι τῆς ἐξόδου τοῦ περιβόλου. Τὸ πλῆθος ὅμως ἀνακράζεν *welcher!* ἐπέπεσε μαινόμενον κατ' αὐτοῦ. Καὶ ἰδοὺ ἐκ νέου ὁ ἄθλιος ἐκείνος κατὰ γῆς, καὶ ἐκ νέου ζαλαπατούμενος! Αὐτὸς ὅμως παλαιῶν ἀθλητικῶς ἐπέτυχεν νὰ διαφύγῃ· ἀλλὰ παρευθὺς περικυκλώσαντες κατέρριψαν αὐτὸν εἰκοστὴν τότε φοράν. Πῶς δὲ ἐσώθη ἐπὶ τέλους; ἐκ θύματος τῶνόντι, πηδήσας εἰς ἄμαξαν, ἀπὸ τῆς ὁποίας ὁ θηριώδης λαὸς ἠγωνίζετο νὰ καταβιάσῃ αὐτόν. Τότε ἐλθὼν ἐφιππος χωροφύλαξ ἐστάθη πρὸ τῆς ἄμαξας, τὸ δὲ πλῆθος ἐξεμάνη καὶ κατ' αὐτοῦ. Εὐτυχῶς ἔδραμεν ἰσχυρὰ στρατιωτικὴ ἐπικουρία, καὶ παρέλαβεν ἀναίσθητον τὸν παθόντα, ἐνῶ πέντε χιλιάδες Ἄγγλων ἐσύριζον καὶ ὠρόντο.

ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑ. Μετὰ τὴν κατὰ τοῦ *welcher* ἀπάνθρωπον πρᾶξιν, ἐγένετο συγχρόνως, ἐν Ἀγγλίᾳ ἐπίσης, καὶ μία φιλόφρων, ἢ μάλλον φιλόζωος, διότι ζῶον ἦτο τὸ ἀντικείμενον τῆς εὐσπλαγχνίας. Ἴπποκόμος τις, Γεώργιος *Woollacott* τὸ ὄνομα, κατηγορήθη ὅτι ἐφαρμάκευσε φορβάδα, ἐκ τῶν λαμβανουσῶν μέρος εἰς τὰς ἵπποδρομίας. Δικαζομένης δὲ τῆς κατηγορίας ἀπεδείχθη ὅτι ὁ ἐγκαλούμενος, ὀλίγον πρὸ τοῦ ἀγῶνος εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἵπποστάσιον τῆς *Little Sally* (οὕτω ἐκαλεῖτο ἡ φορβάς), καὶ προσποιούμενος ὅτι περιποιεῖται αὐτὴν ἔδωκε δηλητήριο. Μόλις δὲ ἀνεχώρησε καὶ τὸ ζῶον κατελήφθη ὑπὸ σπασμῶν, οἵτινες διακρέσαντες ὀλόκληρον ἡμέραν, ἐπὶ τέλους κατέβηλον τὸν ἵππον. Μετὰ σύσκεψιν ἡμισεῖας ὥρας τὸ κακουργοδικεῖον κατεδίκασε τὸν ἔνοχον εἰς πέντε ἐτῶν εἰρκτήν.

ΟΙΚΟΣΗΜΑ. Τὸ ὑπὸ στοιχ. **A.** οἰκόσημον ἀνήκει τῇ οἰκογενεῖᾳ Δάμπη (*Dambi*), τὸ δὲ ὑπὸ στοιχ. **B.** τῇ οἰκογενεῖᾳ Φάλκη (*Falci*). Ἀμρότεροι δὲ καταγονται ἐξ Ἰταλίας.

I. ΔΕ-ΚΙΓΑΛΛΔΣ.

